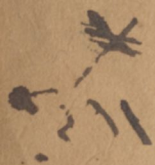

8M-2

SZ

5

dy

T
2140

VIII. 97. 174 D. 178.

II-IK RÁKÓCZI FERENCZ

~~811~~
5

FOGSÁGA.

III 52
~~105~~
105

EREDETI TÖRTÉNETI DRÁMA 5 FELVONÁSBAN.

IRTA

SZIGLIGETI.

SLI

A Csikósomlyói rom. Khat. gyűjteménye

JELEN SZINDARAB A SZÍNHÁZAKRA NÉZVE KÉZIRATNAK TEKINTENDŐ.

D. 178.

2273

102140

BUDAPEST,
KIADJA PFEIFER FERDINÁND.

SZEMÉLYEK:

Zrinyi Ilona.
 Rákóczi Ferencz, fia.
 Zrinyi Boldizsár, nagybátyja.
 Károly, hesseni fejedelem.
 Amália, leánya.
 Kolonits, cardinál, esztergami érsek.
 Gróf Oetting, miniszterelnök.
 Gróf Traun, főmarschall.
 Gróf Buccellini, udvari kanczellár.
 Longuevall, kapitány.
 Lehmann Godofréd.
 Oliver, öcsese.
 Pater Knittelius, jezsuita, Rákóczi
 oktatója.
 Gróf Beresényi Miklós.
 Vay.
 Solári, Sárospatakon parancsnok.
 Növendék.
 1-ső } udvaronez.
 2-ik }
 Komornik.
 1-ső } inas Rákóczinál.
 2-ik }
 Bálint, } Rákóczi szolgái.
 Kristóf, }
 Tiszt.
 Börtönőr Bécsujhelyen,)
 Jakab, Lehmann szolgája,)
 Örmester.) dragonyosok
 1-ső } ör.)
 2-ik }
 Nótárius,
 Magyar ur.
 Lengyel követ.
 Börtönőr.
 Kamarás Károlynál.
 Dragonyosok. Kurueczok.

Történik az 1-ső felvonás Prágában, a 2-ik Bécsben, a 3-ik Sárospatakon,
 a 4-ik Bécsujhelyen, az 5-ik Tokaj alatt. — Idő: 1695—1703.

Jelen kiadás a színházakra nézve kéziratnak tekintendő, a mennyiben
 valamely színművet csak az illető szerző, vagy fordító beleegyezésével
 adhatni elő,

Josef Jozsef
fégy. VIII. o. 1920

ELSŐ FELVONÁS.

Prágában, Jezsuitakolostor kertje, hátul az épület.

ELSŐ JELENET.

A hövendékek párosan sétálva tanulnak köztök Rákóczi Lehmannal, néhány Pater felügyel, köztök Pater Knittelius.

Rákóczi, Lehmann, (előre jönnek.)

Rákóczi.

Érted ezt a Lulliáno-Kircheriána-féle tant?

Lehmann.

Nem, de könyv nélkül tudom.

Rákóczi.

S ily ostobasággal gyilkolják eszünket!

Lehmann.

Hallgass szerencsétlen!... itt jön pater Knittelius; pedig tudod, mily hosszú fülei vannak.

Rákóczi.

Oh bár ütne már a szabadság órája!

Lehmann.

Erre tart, tán észrevette, hogy másról beszélünk (fenn). De ugy van, Francisce! Nabucodonozor király valódiilag ökörré változott, ugy azonban

hogy ember is maradt. — Azt veted ellen, hogy e szerint szénát nem ehetett? —

Knittelius.

Carissimi, miről disputáltok?

Rákóczi.

Tanulunk.

Lehmann.

Önnek halhatlan munkáját az „Országútat minden tudományhoz és mesterséghez!”

Rákóczi.

Nabucodonozorról.

Knittelius.

A 7-ik thesis incidens curiosumát?

Lehmann.

Igenis, reverende pater.

Knittelius.

S tudjátok-e már tökéletesen?

Rákóczi.

A mennyire az emberi ész felfogni képes; mert tökéletes csak az isten, a minden elvek első elve.

Knittelius.

Különösen kell tudnotok a Lulliana-tant és a Lulliáno-Kircheriánát.

Lehmann.

Méltóztassék kérdést tenni.
(A könyvet nyújtja.)

Knittelius.

Nem kell; én ne tudnám saját munkámat. Carissime Lehmann, emlékszel a 11-ik thesisre?

Lehmann.

Igenis.

Knittelius.

Felelj tehát; hány ördög van a pokolban, és hány rosz ember lesz ott jövődöben?

Lehmann.

A mi az embereket illeti, több rosz ember lesz a pokolban mint jó az égben; mert sokan hivatvák, kevesen választvák. A mi az ördögöket illeti: kevesebben lesznek a pokolban, mint angyalok az égben, mert a sárkány a csillagoknak csak egy harmadát rántotta magával.

Knittelius.

Praesterter, belőled laureatus lesz. Így kellene tudnod, Francisce, hogy egykor méltó tagja légy társaságunknak.

Rákóczi.

Oh az én eszem nem oly fogékony!

Knittelius.

Most állj félre, de nem hét, hanem tíz lépésre, mert a hetes szám mindig vészthozó.

Rákóczi.

Igenis, reverende pater. —
(Félrevonul.)

Knittelius.

Nos, van mondani valód Carissime?

Lehmann.

Oh igenis, Rákóczi tegnap estve kétszer mondá: „Bizony isten!”

Knittelius.

Borzasztó! És egyebet? ... egyebet? — valljon igaz akaratja-e pappá lenni?

Lehmann.

Fél, hogy nem veszik be a jezsuiták közé; s akkor, azt mondá: kétségbeesésből dominikanus lesz.

Knittelius. (Örömmel.)

Azt mondá?... azt mondá? (komolyan) Mindjárt megpíron-gatom, hogy az isten nevét hiában vette. — Menj tíz lépésnyire.

Lehmann. (Megy, félre.)

Tudtam, hogy ezt örömet hallja.

Knittelius.

Francisce!

Rákóczi. (Lesütött szemmel lassan hozzá lép).

Parancsol, reverende pater?

Knittelius.

Nem tudsz semmit Lehmannról?

Rákóczi.

Oh igen... Ma azt mondá: „Vigyen el az ördög!” — Ez nagy vétek!

Knittelius.

Borzasztó vétek! De nem beszélt-e családjáról?

Rákóczi.

Reverende pater, nem tagadhatom, Lehmann és én ritkán beszélünk egyébről, mint Lulliánus- és Kircheriánusról; mert mi nem szenvedhetjük egymást.

Knittelius. (Félre.)

Épen azért adtam társadul.
— És miért ez ellenszenv?

Rákóczi.

Reverende pater, ön mindig csak öt dicséri, s én nem tudom utólnéri sem Aristotelesben, sem Ciceróban; ezért gyűlölöm — halálból gyűlölöm!

Knittelius.

Ne aggódjál a miatt, fiam; tanuld te csak az én — „Országútamat minden tudományhoz és mesterséghez“ s te tudni fogsz mindent. De mit látok? — hihetek-e szememnek? mily magas vendég lép körünkbe! Vonulj társaidhoz! En elébe sietek!

MÁSODIK JELENET.

Kolonits. Előbbiek.

Knittelius.

Ah, eminenciád egész ide lealázza magát?

Kolonits.

Növendékei között akartam meglepni.

Knittelius.

Az ambulatoriumot tartjuk.
Post mensam stabis.....

Kolonits.

Hogy van gyámfiám, Rákóczi?

Knittelius.

Parancsolja ide hívnom?

Kolonits.

Még nem, pater. Szóljunk őszintén, s én felelőssé teszem önt minden szaváért. Ön tudja, mily fontos e fiu ügye. Ugy hiszem, elmondám ősei történetét?

Knittelius.

Oh igen; apja, nagyapjai, szépapjai, dédapjai, nagybátyjai mind, mind dühös pártütők, felségárulók valának felséges császáruk ellen.

Kolonits.

S részint vérpadon bűnhődtek. Hogy e gonosznak elejét vegyük ... nehogy jövőben ezen fiu által, kinek mintegy vérében van a lázadás ... mondom, nehogy ezen fiu által ismét megháboríttassék Magyarország nyugalma, s a polgári háboru medúza-arczától kelljen rettegnünk ... s nehogy az eretnekek ezen népszerű név alatt zászlót emellessenek az egyedül üdvezítő hit ellen ... mondom, ezen fiuban már csirájában el kelle fojtanunk a gonoszt. Miután a császár legyőzte Tökölit ... e fiu anyját, Zrinyi Ilonát egy bécsi klastromba zárattuk leányostól, a fiut pedig 12 éves korában önnek adtuk át. Mondja, megfelelt-e várakozásunknak?

Knittelius.

A cél megszentesi az esz-
közt. — Ezen elvből indulván
ki, hogy a fiuban a gonosz
pártütési ösztönt eloltsam, egé-
szen eminenciád instructiói
szerint neveltem őt. Bizonyossá
tehetem eminenciád, hogy
a fiu oly tudatlan, oly együgyű,
oly korlátolt elméjű, oly vak-
buzgó, # hogy szinte öröm
ránézni. Méltóztatik ismerni
az én hires munkámat, mely-
nek czime: „Országút minden
tudományhoz és mesterség-
hez.” — Ez valódi labyrinthus,
melynek tekervényes utain a
nagyobb elme szellemi virá-
gokat, s a legízletesebb gyü-
mölcsöket szedheti, — a kor-
látoltabb pedig örökre és mind-
örökre eltéved. Bizonyossá te-
szem eminenciád — ő mind-
örökre eltévedt.

Kolonits.

S hogy vagyunk a pap-
sággal?

Knittelius.

Czélrt értem; ő jezsuita lesz.

Kolonits.

E szerint ön remekelt?

Knittelius.

Hizelgek magamnak. Kép-
zelheti eminenciád, mily büsz-
ke vagyok művemre! Társa-
ságunkba vagy szép, vagy
okos, vagy gazdagot veszünk
fel.

Kolonits.

S ön hová sorozza őt?

Knittelius.

A gazdagok közé.

Kolonits.

S nem tudja ön, hogy párt-
ütés miatt apja jószágait con-
fiscálták?

Knittelius.

Igen, de tudom, hogy emi-
nenciád csak egy szavába-
kerül, s ősi birtokit vissza-
kapja — tudniillik, hogy tár-
saságunkba lépven, ama sok
szép birtok szerzetünkre száll-
jon; szerzetünkre, melynek emi-
nenciád is tagja, pártfogója.

Kolonits.

Ha ön igazat szól, biztosít-
hatom, hogy birtokai vissza-
adatnak. Szólítsa ide, magam
akarom kihallgatni.

Knittelius.

Francisce! — ő eminenciája
parancsol veled.

Rákóczi. (Előlép.)

Legnagyobb boldogságom
jótevőmet tisztelhetni. (Kézét
csókolja.)

Kolonits.

Nevezz gyámapádnak, mert
büszke vagyok rád. Meg va-
gyok veled elégedve, kedves
fiam.

Rákóczi.

Szabad-e áldásáért esedez-
nem?

Kolonits.

Légy erényes és istenfélő
— s én megáldalak. Most
figyelj rám. Iskoláidat végez-

ted, örömmel értesültem, hogy a világiaktól elvonván elmédet, azon rendbe kívánsz lépni, melynek nevelésedet köszönöd

Rákóczi.

Oh, az volna legfőbb óhaj-
tásom!

Kolonits.

Négy hó múlva eléred azon
kort, melyben felesküdhetsz.

Rákóczi.

Oh, miért nem négy percz
azon idő!

Kolonits.

A türelem rózsát terem,
fiam. Még egyet. Szomorú
igazsága az a törvénynek,
hogy az apa miatt a fiu is
lakol. Atyád igen, igen gaz-
dag volt.

Rákóczi.

Oh tudom, mindent gyám-
apámnak köszönök, ön nevel-
tette saját költségén, mert én
mitsem öröklék.

Kolonits.

Ismerem felséges császár-
runknak végtelen kegyét, fo-
lyamodni fogok, hogy ősi bir-
tokidat visszanyerd.

Rákóczi.

Minek nekem birtok? . . .
De igen, hogy azon szerzetnek
adhassam, melynek legméltat-
lanabb tagja leszek. — Egy
alázatos kérelmem volna. Azon
négy hónapot, mely egész él-
tem törekvése céljától elvá-
laszt, óhajtanám utazásban töl-
teni.

Kolonits.

Utazásban?

Rákóczi.

Zarándoklásban, akarám
mondani — Rómába. Foga-
dást tettem, hogy ha legfőbb
óhajtásom teljesül, s megérnem
engedi az égi gondviselés,
hogy e szerzetbe fölvétetem,
előbb zarándokul Rómába me-
gyek, hálát adandó a végte-
lennek.

Kolonits.

Az ily szent fogadást meg
kell tartanod, ellenzenünk nem
szabad; de társat adunk mel-
léd. Holnap indulhatsz. Egyéb
rendeletemet írásban kapod
meg. Végy bucsut társaidtól,
s mindenekfelett köszönd meg
oktatóidnak az atyai gondos-
kodást. Isten veled! (Kezét
nyújtja csókra. Rákóczi félrevonul.)

Knittelius.

Nos, igazat szóltam?

Kolonits.

Jó, igen jó, ha a mit mon-
dott, mindazt érzi is . . .

Knittelius.

Kétkednék benne eminen-
cziád?

Kolonits.

Ismerem a levegőt, melyben
nőtt. A tettetés és színlés itt
nem példanélküli. Saját sze-
memmel akarok mindent látni.
A leghathatósabb kulcs van
kezemben, melylyel szíve leg-
mélyebb titkaira nyithatok.

Knittelius.

Én folyvást kémekkel környezém — örökös társa leggyülöltebb ellene volt.

Kolonits.

Jó, jó! — mit ennek nem vallott meg, ki fogja vallani édesanyjának.

Knittelius.

Anyjának?

Kolonits.

Magammal hoztam őt. Kövessen ön. Tegyük meg az előkészületet.

Knittelius.

A mint parancsolja. (Elmennek. Rákóczi, Lehmann előre jönnek.)

Rákóczi.

Elmentek! Már alig titkolhatám.— Barátom! (kezénél fogva előre vezeti Lehmann.) Ah, jer, jer!

Lehmann.

E nagy öröm? Ferencz, mi történt?

Rákóczi.

Czélnál vagyok! Nyitva bőrtönömnek ajtaja, hol lelkem fogva volt. Elhagyom e kínzó kamrát, hol a szellemet vonják kínpadra, s gyötrik, hogy vallomásra bírják, ha van-e benne csak egy szikra is, melyből egykor szabadság érzete lángolna fel. Jaj az ifjunak, ha lelke őszintén nyilvánul! ha észreveszik, hogy a mindennapiság felszínén túlvágyik, elfojtják benne az önérzetet, eltompítják elmeélet, s rab-

szolgává nevelik. A mi nemes van bennünk, irtják; de érlelik a rossz szenvedélyeket. Nevelők ezek? — Oh nem! ezek virág helyett a gyomot ápolják. Iskolájok jelszava: nemes vetélkedés helyett irigység, tudomány helyett tudákosság, s erény helyett álarcz.... De ütött az óra, s én ez iskolai port lerázhatom. Lelkem tetszhalottai, ébredjete! Feltörve már koporsótok! — Oh barátom, pacsirta szeretnék lenni, mely édes ösztönét követve, a föld göröngyeiből kiszállva, a csillagoknak vágyik eldalolni a tavasz bájait. Oh rejts el engem a kémek szemétől, mert túláradok s ereim duzzadnak, mintha minden életerőm kifelé hajtana, mint a természeté a nap forró csókjaitól, hosszú, végtelen hosszú tél után!

Lehmann.

Térj magadhoz; növendéktársaink meghallhatják, s még nem lépted át e borzasztó küszöböt.

Rákóczi.

Igazad van, még soká kell álarczot viselnem. Lehmann! egyedül te valál, kinek titkos gondolatimat megsughatám... Kivüled senkim, senkim sincs. Oh átkos sors, hogy még barátságunkat, ifjulelkünk elegszen-
tebb zsengejét is, mint valami halálos bűnt rejtenuk kelle!

Hogy társak maradhassunk, egymásra árulkodnunk; hogy egymást szerethessük, színleg gyűlölködnünk kelle... Pedig szeretlek, mélyen és igazán!

Lehmann.

Ferencz, könyekre indítasz! ... Hiszen nélküled az én lelkem is elsorvadt volna. A mit megmentheténk jobb érzetinkből, azt egymás lelkébe raktuk le, titkos eszmecserénk tisztítá meg elméinket azon fekélyektől, melyeket a lélekgyilkosok oly mesterségesen ápolnak. A miknek látszunk lenni, abba a jezsuiták öltöztetének; de a mik e köntös alatt igazán vagyunk, azt együtt őrizők meg gyermekéveinkből. Hová fogsz menni? hová kísérlen gondolatom?

Rákóczi.

Hová fut a patak? ... az oczeánba ... de mily partokat mosand, azt e zárdafalakból még be nem láthatom. Most örvendj velem. Első lépten sikerült. A képmutatókat saját törükben fogtam meg. Elhitetők velök, hogy jezsuita leszek — s ők visszaszerzik elkobzott ősi javaimat. Barátom, én gazdag, igen gazdag leszek.

Lehmann.

S te oly igen örülsz ennek?

Rákóczi:

Magamért? — nem. A kincs eszköz, mint én eszköz vagyok a gondviselés kezében, mely

nemzetem felett virraszt. Tudod családom történetét ... bús emlékek azok! A 12 éves gyermek nagy és mély sebeket hozott e sötét falak közé. Soha sem gyógyulnak azok, de megtisztultak azon méregtől, mely lázba ejtne s a bosszú ördögének játszana át. Láttam körültem a földet örvényekké olvadozni, fejem elszédült a mélységek láttára; de te mellettem álltál, igaz nevemen szólítál, s én ocsudva beléd fogództam, s erősen megálltam. — Nagyatyám, Zrinyi Péter vérpadon halt a szabadságért. Nagybátyámnak a börtön lett sirja, mert tartottak tőle, hogy egykor felemelendi a szabadság zászlóját. Mostoha apám, Tököli száműzetésben él, mert a vérpad számára el nem foghaták. Anyámat, Zrinyi Ilonát, nehogy hős lelkét belém önthesse, nővéremmel kolostorba zárták. S engem, hogy eltörpüljek, jezsuita gyámjapám itt neveltetett. Ezen nagy emlékek jelölik utamat, mely tekervényesen, mélységek fölött, néhol csak keskeny, ingadozó pallókon vihet a célhoz. Álarczba kelle rejtőznöm, — oh, mertharám ismernek, holtigani rabbá tesznek, mintha gonosztevő volnék — s miért? — mert hazám szeretem. Ne ítélj rólam balul. Igérd meg,

bármi lelkületemhez méltatlan szerepet látsz tőlem: nem fogod feledni, hogy mind ez csak álarcz.

Lehmann.

Többet ígérték, s többet kívánok tőled; örök barátságunk többre jogosít. — Mincket elválaszt a sors, de maradjon egybefűzve szívünk örökre, elválhatlanul. (Letérdelnek mintha imádkoznának). Barátom! itt esküszöm neked: vérem, életem a tied! A jövő isten kezében áll, de akaratunk szabad, s im én ezt adom neked. Ha oly terhet mér a sors vállaidra, melyet egymagad nem bírsz el: hívj engem segédül, s én veled leszek.

Rákóczi.

Oh, hogy nem borulhatok kebledre e nagy pillanatban!? — De esküszöm én is: lelked fele leszek, s ha érted halhatok, oly boldog leszek, mintha hazámért hálnék! Isten engem úgy segítjen.

Lehmann. (Kézét megfogván.)

Isten minket úgy segítjen! (felállnak). Most váljunk: — Lelkünk együtt marad. Jőnek. Ne szólj.

HARMADIK JELENET.

● Egy növendék. Előbbiek.

● Növendék.

Francisce, a reverendus rector hivat.

Rákóczi.

S hol lehetek tiszteletére?

Növendék.

A kihallgató teremben.

Rákóczi.

Nem szobájában?

Növendék.

Mással fogsz ott szólni.

Rákóczi.

Nem szabad tudnom, kivel?

Növendék.

Egy nővel, ki az étteremben van, ki ő eminenciájával jött Bécsből.

Rákóczi.

Nő — Bécsből? — ott nincs ismerősöm. (félre) Ó! ha sejtelnem nem csal — ha anyám —

Növendék.

Én legalább azt hiszem, vele kell szólanod, mert e nőt parancsom van szintén a kihallgató terembe vezetni.

Rákóczi.

S nem mehetek én az étterembe, hol azon nő van? — az illendőség — — —

Növendék.

A reverendus rector parancsa elébbvaló mint az illendőség, s nekünk kötelességünk vakon engedelmeskedni.

Rákóczi. (Félre.)

A kihallgató teremben? — hol tán engem akarnak kihallgatni... ismerjük, fülei vannak. Szívem, ne reszkess, légy erős, maradj buvóhelyeden,

nyelvemre nem szabad fel-
szállanod!

Növendék.

Tehát menj!

Rákóczi.

Tehát megyek. Godofréde,
isten veled!

Lehmann.

Francisce, isten veled! (el-
mennek.)

VÁLTOZÁS.

Kihallgató terem.

NEGYEDIK JELENET.

Kolonits. Knittelius.

Knittelius.

Csaksietve eminenciád, már
hallom a fiu lépteit. Ez ő, is-
merem lépteiről. Ezen rejtek-
ajtó szobáimba vezet, s ezen
ajtón alkalmas lyukak vannak,
melyeken láthatlanul mindent
láthatni és hallhatni.

Kolonits.

Bocsássa be a fiut, aztán
vezesse hozzá anyját, aztán
hagyja magukra. (El a rejtek
ajtón).

Knittelius.

Igenis. (a közép ajtót megnyitja).
Francisce!

ÖTÖDIK JELENET.

Előbbi. Rákóczi.

Rákóczi. (Körültekint, félre).
Itt senki sincs!

Knittelius.

Francisce, te igen nagy
örömben részesülsz legkegye-
sebb gyámapád közbenjárása
által. Édesanyádnak saját ki-
vánatára megengedettett, hogy
férje sorsában osztozzék, ki
Törökországban a hitetlenek
földén csaplóros; de mielőtt
véggép elhagyná a kereszte-
nyek földét, megengedettett,
hogy meglássad őt, s vehes-
sed anyai áldását.

Rákóczi.

Anyám! . . . Oh reverende
pater . . . de valljon szabad-e
vele szólanom? nekem igen
nagy aggodalmam van!

Knittelius.

Miért, fiam?

Rákóczi.

Ő oly férfihuhoz ment férj-
hez, ki eretnek.

Knittelius.

De anyád nem az, s ha bü-
nös is, te ne íteld meg, mert
most még fia vagy. Igen, ha
egykor hozzánk felesküszöl,
azontúl nem lesz anyád, azon-
túl csak mi leszünk rokonid,
testvéreid.

Rákóczi.

Imádkozni fogok lelkeért!

Knittelius.

Küldöm őt (el).

Rákóczi. (Egyedül.)

Hol van a cardinál? kocsija
még alatt áll . . . Ah, közel
van ő, bár nem láthatom. Ok

nélkül ők soha sem kegyesek. De lesz-e erőm? Jól választottak . . . a fiui szeretet a hívóka, hogy lépre csaljanak . . . Az ajtó nyílik . . . Oh, nem lesz erőm . . . hiában küzdök, nincs erőm mérséklelni az örömet, a bánatot, mely egyszerre így megrohan!

HATODIK JELENET.

Ilona. Előbbi.

Ilona.

Fiam!

Rákóczi.

Anyám! (sirva egymás keblére borulnak, szünet mulva Ilona kezénél fogva fiát, szemléli, végre a legnagyobb örömmel.)

Ilona.

Ez ő! képzetim mása . . . az én hős fiam! (megöleli).

Rákóczi. (Félre.)

Eszmélj, vagy veszve vagy! (hozzá). Köszönöm anyám, e nagy örömet.

Ilona. (Hirtelen elkomorodva.)

Rövid az örömsötét éjelünkben, csak egy villámfény, hogy láthassuk egymást, s egy perc mulva örökre elveszejtsük. Tudod-e, hogy karjaidból rögön kitépnek? Cserében egy német tábornokért bocsátottak el fogságomból. Száműzetésbe visznek messze tőled, messze hazámtól, s nem látjuk egymást többé soha — (zokogva) sohasem!

Rákóczi.

Az igazak meglátják egymást.

Ilona.

Hiszek istenünkben. De félre a könyekkel, félre a siralommal! az idő soha sem volt drágább; minden perczen egy század veszhet el a jövőből. Tudnom kell, fiam: rólad mily hitet vigyek bujdosó utamra vigaszul, s mit hagyok itt benned hazámnak. Elég erősek-e karjaid letépni lánczait? mert neked kell a hüvelyben nyugvó kardot kirántani.

Rákóczi.

Kardot? Miért?

Ilona.

Hogy visszavívd hazánk szabadságát, vagy meghalj!

Rákóczi.

Vívni? rettegek a fegyvertől. Én olvasót veszek kezembe és imádkozom.

Ilona.

S nem tudod, hogy hazárd rabigában görnyed?

Rákóczi.

Hiszen kiűzve már a török!

Ilona.

És szabadságunk?

Rákóczi.

Miért a sok pártütés? oh anyám, borzadok, ha a sok vérre gondolok, mely már is elfolyt!

Ilona.

Szabadságért folyt az, s

bosszuért lángol fel az éghez a zsarnokok fejére. Hadd folyjon a vér, azzal szerezték a hont őseink, azzal kell feltartanunk, s ha el kell vesznünk, borítsa vérünk tengere, bűzhödjék meg attól levegője, s legyen örökre lakhatatlan még a farkasoknak is. Nem fiam, én nem mondom neked: kerüld a veszélyt! s tanulj őseid példáján, kik bujdósokká lőnek, vagy vérpádon haltak; hanem hogy őseid is a szabadságért harcoltak. Ne legyen előtted drága életed, vagyonod; áldozd mind a honnak. Két elődöd volt fejedelem, te légy a harmadik; nem a fényért és hatalomért — tanulj apáid hibáiból is: — emeld a zászlót, de azt ne lengesse soha kirabolt magyarok fohásza. Ird arra e három szót: Istenért; hazáért és szabadságért! és győzz, vagy halj meg.

R á k ó c z i.

Kedves anyám, irtódzva hallok szavaidat! Én pártot ütni császárom ellen?

I l o n a.

Neked csak királyod van; s nem ő ellene, de azon kormány ellen, mely nem magyar.

R á k ó c z i.

Anyám, bocsáss el; ily szokat vétek hallanom!

I l o n a.

Istèn!... mi lett fiam-

ból?... Hiszen az alak az övé... ez az én vérem... de szelleme nem az.... ez nem fejedelemfi — nem, ez nem is magyar.

R á k ó c z i.

Én úgy is lemondtam a világiakról; s azon szerzetbe lépek, melynek nevelésemet köszönöm.

I l o n a.

Ah!.... irtóztató!.... irtóztató!.... Most már világos előttem; megölték szellemét... Midőn atyámat vérpádra hurcolák, az első gyilkot döfték szívembe.... s az első halálseb legfájdalmasabb.... atyát veszejték, kit imádvá szerettem.... csapás csapásra jött... a balsors lett árnyékom... oh, de most mint anya semmisülök meg.

R á k ó c z i.

Nagyatyámat én is sajnálom, de ne feledd, hogy ő igazságosan lakolt, mert pártos volt.

I l o n a.

Ne káromold szerencsétlen! a ki nevét kimondja, az imádkozik... Nincs többé neked mit mondanom; mit 9 év romba döntött, néhány pillanat föl nem építheti; nekem nincs, nincs többé fiam — meghalt — elveszett... Isten veled!

R á k ó c z i.

Isten veled, anyám!

Ilona.

Isten veled! (visszafordul). Megbocsátok neked; nem tudod, mit szólsz; de lelked hóhérai-nak még az isten se bocsáson meg! Legyenek átkozottak! Tapadjon a szenteskedők álarcza képeikhez, s még a végítélet napján se bírják letenni; hogy midőn sziveik bünfoltjait mindenki látandja, legyen az szentes képüknek csúfos ellentéte, hogy még el-kárhozott társaik is undorral forduljanak el tőlük!

Rákóczi

Oh anyám, te nagyot vétkezel!

Ilona.

Nincs, nincs többé fiam!

Rákóczi.

Hiszen én élek, s folyvást imádságomba zárlak téged is.

Ilona.

Adjátok vissza fiamat! a gyermeket adjátok vissza, kit keblemről letéptetek, s én megbocsájtok nektek, atyám gyilkosai! — Ébredj, ébredj fiam, mert azt hiszem nem alszol, hanem meghaltál. Csak egy szót, egy gyenge fohászt életjelül, hogy tetszhalott vagy, s egykor megszakaszkod halotti lepledet, — hiszen így meg kell örülnöm! — Nemde te nem lépsz e képmutatók közé? nemde nem esküszöl e borzasztó szerzetbe, mely ős-természeted így elrutitá?!

Rákóczi.

Négy hó mulva felesküszöm, s az legfőbb óhajtasom!

Ilona. (Sikoltva)

Meghalt! nekem nincs fiam! (elrohan).

Rákóczi.

Elment! — tán örökre! De jól tevő, mert szívem már hasadozni kezdett.

HETEDIK JELENET.

Kolonits. Knittelius. (Középen) Rákóczi.

Kolonits.

Kedves fiam, örömhirt hozok. Sebes futár hozá . . . olvasd . . . (iratot át). Ő felsége visszaadja ősi javaid nagy részét; s ha tapasztalja igaz hűségedet — mind visszanyered.

Rákóczi.

Hűségem érdemelje meg.

Knittelius. (Félre).

S mindezt mi örököljük! Ad majorem Dei gloriam!

MÁSODIK FELVONÁS.

Bécsben terem Rákóczinál tulságos fénynyel.

ELSŐ JELENET.

Rákóczi (német köntösben). Lehmann (nagy köpenyben).

Lehmann.

Igen, barátom! győztél; uj álarczod újra megmentett.

Rákóczi.

Mondd, mit tudsz? mit ítélnék felőlem?

Lehmann.

Mint látod, tiszté lettem. Őrszolgálatban Kinszkielősobájában valék, ki most a kormányrudat tartja. Benn a minis-
térnél Kolonits volt látogatóban. Neved hallott ki, s én közelebb menék az ajtóhoz. Kolonits elfogatásodat sürgeté, mert csalódott bened, mivel a jezsuiták közé nem akarsz lépni. Kinszki nevetett s mondá: „Hiszen önök sürgették, hogy javai visszaadassanak, s most ha elfogatnók is, javai nem az ön pártfogoltjaira, hanem ránk, a statusra szállának.” — Mert tudnod kell, Kinszki egyáltalában nem barátja a jezsuitáknak. Neki köszönhetni, hogy Kolonits Erdélybe vissza nem vihette őket, s hazádban meg nem kezdheté a protestansok üldözését. Kolonits erre hosszú okoskodással be akarta bizonyítani, hogy Magyarországon csak akkor szűnik meg a kuruczkodás, midőn az utolsó eretneket felkötik; s még a szent inquisitiót is fölemlíté. Kinszki erre így válaszolt: „Nézzon ki eminenciád az ablakon; amott lovagot lát délczeg paripán. Mig a lovag sarkantyuit illőleg használja, a paripát tetszése

szerint kormányozhatja; de ha tulságosan sarkantyuzza, a paripa vagy leveti, vagy megdöglik. — Mig én ülök a paripán, eminenciád s a többi sarkantyuk a bordáig nem fognak beszúrni. Mi Rákóczit illeti, csak neve veszedelmes, ő maga együgyű bolond, ki a kolostor falai közül kiszabadulván, most pillangókat kerget. Nekünk nem jezsuita kell — az van elég: nekünk politikai halott kell, a milyen most Rákóczi. — Legyen nyugodt eminenciád, ő nem szólhat, nem tehet semmit, hogy én ne tudnám. Mig nem változik, én sem bántom; tánczoljon, igyék, szerelmeskedjék, tékozolja pénzét és erejét, nekünk csak akkor vészes, ha gondolkodik is.” — S Kolonits hosszú orral hagyta el szobáját. — Azért intelek, vigyázz; kémek környeznek, ki ne essél szerepedből.

Rákóczi.

Köszönöm. Te vagy őrangyalom, s másik őrangyalom a félelem. Igen, barátom, féltem az életet, mert az most még kedvesebb nekem. Oh barátom, mióta elváltunk, sok szenvedélylyel gazdagultam. — A bosszu, a szerelem, a szabadság egymást felváltva vívják szívemet.

Lehmann.

A bosszu? — barátom, ez vakká tehet!

R á k ó c z i.

Ha láttad volna, a mit én, nem tennéd le a gyilkot, míg egy él a hóhérok közül. Utitársam Olaszthonban meghalt, s én lánczaimat lerázva, eltűntem, s álsruhában meglátogatám a börtönt, hol nagybátyám, Zrínyi Boldizsár fogoly. Jól mondad, Kinszkiben több az emberiség mint elődjében. Egy hétig várakoztam ott. Végre friss légre hozák kibátyámat azon börtönből, melyben tiz évig szenvedett. Irtóztató! — E börtön földalatti volt. Ajtaját 10 évig nem lépte át. Kisded ablaka sötétes folyosóra nyílt, melybe csak gyéren jutott be egyegy tévedt napsugár. Tiz évig nem látta ő a tisztán fénylő napot, tiz évig csak kenyér és víz volt tápláléka. Ruhája le-rothadt, s emberi alakját elveszté. Kihozták. A fény miatt nem látott. Szólani akart; de értelme nem volt, csak dadogott. Még durva poroszlói is borzadva fordultak el tőle; többen ijedve sikoltának fel. Ez mente meg engem is, hogy el nem árult iszonyodásom. Futottam onnan, s e rémjelenet soká vampyr gyanánt feküdt lelkemen. — Kérded most is, mért vonulok ma-

gamba, mint félénk csiga házába? . . . mert e szörnyű sors várna engem is, ha előbűnám rejtekemből. Inkább ezerszer a halál, mint ily fogság, hol a lélek hal meg.

Lehmann.

Szegény barátom!

R á k ó c z i.

Ne szánj, megszánt az ég is! Mert midőn a legsötétebb embergyűlölet fogott el, egy angyalt küldé alá, s azóta ismét vidámabb fényben látom a világot. Barátom, szeretek és szerettetem! s most egyedüli célom kivívni őt; kivívni az udvar ármányai, s magas születése daczára is . . . Jőnek.

Lehmann.

Ugy én távozom. A világ előtt ellenedül kell maradnom, hogy hasznodra lehessek. Isten veled! Nem sokára látjuk egymást.

R á k ó c z i.

Isten veled! (Lehmann burkolódzva, a mellékajtón el).

MÁSODIK JELENET.

Előbbi. Inas, mindjárt Knittelius.

In a s. (Jelenti.)

Pater Knittelius.

R á k ó c z i.

Er soll nur kommen.

Knittelius. (Jő, inas el.)

Ah, Francisce! per amore . . . mivé lettél? . . . mi

lettél? ... Hiszen ez sibarita, Alcibiades, nem a szerény, alázatos Rákóczi.

Rákóczi.

Jó reggelt páterkám!

Knittelius. (Orrolva.)

Páterkám? ej, ej!

Rákóczi.

Hogy vannak a collegiumban? irigykednek még egymásra?

Knittelius.

Mindnyájan istenfélők vagyunk, kik oda tartozunk — tekivüled.

Rákóczi.

Ah, én már nem tartozom oda.

Knittelius.

Mit hallok? — hiszen itt már az ideje, hogy felesküdjél.

Rákóczi.

Méltatlan vagyok e nagy szerencsére.

Knittelius.

A szerénység csak addig erény

Rákóczi.

Mig jezsuita akar lenni az ember; de én nem lehetek — oh én tele vagyok hibával, vétekekkel!

Knittelius.

Meg fogsz javulni, s én feloldozlak.

Rákóczi.

Hiában, én egészen a daemonok hatalmába estem; be-

lém legalább is öt ördög bujt.

Knittelius.

Ki fogjuk üzni; van rá hatalmunk.

Rákóczi.

Többen próbálták, de egynek sem sikerült. Már meg is nevezték, magokat. Asmodeus, Jubilon, Astaroth, Gresil, Aman.

Knittelius.

Irtóztató!

Rákóczi.

Az első: Asmodeus, azt sugja szüntelen: Ne légy jezsuita! s ha disputálok vele, szörnyű fülhasgatásom van.

Knittelius.

Ez veszedelmes ördög!

Rákóczi.

A második: Jubilon, a lámba szállt, s mindig tánczra késztet — s én tánczolk! — Ah, már ismét! — Jó reggelt, kisasszony. kedves édes Knittelia; Egy tánczra! (megforgatja).

Knittelius.

Bocsáss, szerencsétlen! én vagyok Knittelius.

Rákóczi.

Bocsánat! Oh én szerencsétlen; hiszen ön Knittelius! — A harmadik: Astaroth, az a gégémbe van, s mindig azt énekli: Igyál, igyál, igyál! s ilyenkor innom kell, és én iszom bordeauxit, champag-

neit, tokajit. Lehet-e szerencsém önhöz reggelire?

Knittelius.

No, ez nem épen oly veszedelmes ördög!

Rákóczi.

Ugy-e? Ezt még magammal vihetném a kolostorba; de a negyedik: Gresil, ez az öklömben van, s ez azt ordítja szüntelen: Üsd, vágd, nem apád! — s pater! (öklével fenyegeti). Most is ... most is oh be szeretném...önt...önt...

Knittelius.

Hagyjuk ezt ... Az ötödik, szerencsétlen? az ötödik nevét mondd.

Rákóczi.

Az ötödik: Aman — ah ez szelid — ez a szivemben van; s ez azt susogja, arczomat cizirogatva: Szeress fiam, szeress; szerelem nélkül te sem volnál! s oh! én szerelmes vagyok bolondulásig!

Knittelius.

No, ez sem oly veszedelmes!

Rákóczi.

Nemde, ezt is magammal vihetném a kolostorba? — Ah, de mit ér az, ha ő nem követhet oda?

Knittelius.

Kicsoda?

Rákóczi.

A kinek képében Aman szemfényvesztő játékát űzi.

Amália, a hesseni fejedelem leánya.

Knittelius.

Mit hallok! — a hes — seni fejedelem leánya?

Rákóczi.

Az; őt látom mindenütt, ébren és álmomban. Ön bölcs, ön ügyes ördögűző, magyarázza meg nekem, azon tündér alak, kit így látok, valóságosan Amália-e? vagy Aman veszi fel az ő alakját a levegőből, vagy valamely rég meghalt, de hozzá hasonló leány hamvaiból, miként ön tanítá a 14-ik thesisben?

— Knittelius.

Rémkép az, fiam, melylyel a gonosz kísért. és nem valóság; ha hozzá fogsz érni, mint pára elenyészik. Fuss, oh fuss tőle — a mi karjainkba.

Rákóczi.

Ah futnék, de ő nem pára, ő szól hozzám; s ha kérdezem, felel, mosolyog ... ah és miként mosolyog! s még a kezét is meghagyja csókolnom! Ah, pater, mily szép kiseded kacsó az! és higgye el, valóságos kéz, husból és vérből! És képzelje, Aman azt sugja szüntelen: kérd meg az apjától és vedd feleségül.

Knittelius. (Botját elejti).

Miserere!

Rákóczi.

És én megvallom, a kísér-

tetnek tovább nem állhatok ellent: megházasodom.

Knittelius.

Ez a legveszedelmesebb ördög! Megházasodni? Tudod-e, mi az, szerencsétlen?

Rákóczi.

Oh tudom! annyi mint önöket nagy és szép jószágaimtól megfosztani. De látja, ez az Aman rettenetes ellensége a jezsuitáknak.

Knittelius.

Kiűzzük belőled a gonoszt, exorcisálni fogunk — hozzánk kell jönnöd.

Rákóczi.

Oh, hogyha megszabadítanának tőle; de nem — ön miatt nem szeretném; csupán ön miatt nem, hogy kérdőre vonják bennem a gonoszokat!

Knittelius.

Miattam?

Rákóczi.

Oh igen! Bolognában exorcisáltak. S midőn azt kérdezték Amantól, hogy ki küldé belém: képzelje, mit felelt!... azt — hogy Knittelius.

Knittelius.

En?

Rákóczi.

Igen, ön. Ön a bűvös, ön a boszorkány, ön a nagymester, ki belém küldötte a gonoszokat. S tudja, mint bünteti a törvény az ily bűbájost? zsákba öltözve, kezében kétfontos sár-

ga viaszgyertyával, térden állva kell minden templom előtt a törvényt megkérlelnie, s aztán megégetik. Azért tanácslom, hagyjon békét a gonosznak; ne kényszerítse, mert önre fog vallani.

Knittelius.

De mikor ártatlan vagyok. De te képmutató, csaló vagy, az egész ostoba mese; a gonosznak nincs hatalma fölötünk.

Rákóczi.

Mit hallok? Hát nem ön tanított erre „Az országutban minden tudományhoz és mesterséghez“ a 14-ik thesisben? — S ön most tagadni meri? — E szerint leczkéivel ön ámitott minket, és csalta a világot?

Knittelius. (Félre.)

Meg vagyok fogva.

Rákóczi.

Nos? akkor hazudott-e ön, vagy most hazudik?

Knittelius.

Benned a gonosz van, szerencsétlen! Levonom rólad atyai kezemet. Nem vagy méltó ránk, — appage sata-nas! (Kivül zaj.)

Rákóczi.

Ah, a jó barátok! Lesz szerencsém a legvidámabb fiakat bemutatni. Higyje el ön, mindenikben legalább is tiz sátán

rejtezik. (Elébök megy, az ajtót megnyitja.) Ide, ide barátim! Jó reggelt!

HARMADIK JELENET.

Longuevall, Udvaroncok, Előbbiek.

R á k ó c z i.

Kedves barátim! (Kézét fog velök.) Már féltem, hogy el nem jöttök. Vigasztalhatlan valék. . . . Itt van szerencsém bemutatni egykori tanítomat, Knitteliust, a halhatatlan író. Hiszen ki ne ismerné köztetek az „Országutat minden tudományhoz és mesterséghez?“

I-ső udvaronc.

Eleget kinoztak vele. Menynyi ostob. . . . Bocsánat, nem akarok a szerző hiuságának hizelegni.

2-dik udvaronc.

Barátom, köszönöm.

R á k ó c z i.

Mit?

2-dik udvaronc.

Az ajándékba küldött szép paripát. Barátom! — ma azon csináltam Kunigundám előtt ablakparádét. . . s ő magán kívül volt. . . meglásd, megnyerem kezét.

R á k ó c z i.

Lásd, mit nem tesz egy ló!

2-dik udvaronc.

Annak köszönöm szerencsém, boldogságomat. Parancsolj véremmel, életemmel.

R á k ó c z i. (Az első udvaroncához)
Kedves Godfriedem, szótál-e nagybátyádnál, a minis-
ternél mellettem?

I-ső udvaronc. (Rátartólag.)

Szóltam.

R á k ó c z i.

Nos? — az isten szerelmére — meg leszek híva az udvari bálba? Barátom! — ha e szerencséhez juthatnék! Barátom! tegnap öt leczkét vettem a tánczból azon édes reményben, hogy szeretetreméltó hugoddal eljárhatom az első minuettet. Szólj, ne ejts kétségbe!

I-ső udvaronc.

Sajnálom, de. . .

R á k ó c z i.

Nagy isten!

I-ső udvaronc.

Csupán hercegek, grófok és bárók lehetnek hivatalosak.

R á k ó c z i.

Oh barátom, ha ezt tudtam volna, már rég folyamodtam volna valami kis piczi báróságért; hiszen több, nálam szegényebb magyar is lett már gróf.

I-ső udvaronc.

Folyamodjál.

R á k ó c z i.

Hiszed-e, hogy minister nagybátyád mellettem lesz? Barátom, akármiféle czimű báróság. . . mit gondolsz? — talán czimezhethének Sárospatakról? Baron de Marastbach —

oh mi szép! igen — igen —
de Marastbach!

1-ső udvaroncz.

Őseid erdélyi fejedelmek
voltak — tán megnyerhetjük
— juttasd eszembe.

Longuevall. (Félre vonja Rákóczit.)

Vigyázzon, uram, a minister
unokaöcscse ön mellé kémül
van adva.

Rákóczi.

Lehetséges?

Longuevall.

S én önhöz bucsuzni jöttem.

Rákóczi.

Hogyan?

Longuevall.

Elvették tőlem a kapitány-
ságot. 12 évig hiven szolgál-
tam, de egy ifju grófocskának
helyet kelle adnom.

Rákóczi.

S most mit teend?

Longuevall.

Főbe lövöm magamat.

Rákóczi.

Nagy isten! és miért?

Longuevall.

Mert koldussá lettem.

Rákóczi.

Ha nem bántanám meg —
de ön barátom, nem fogadja el.

Longuevall.

Én szolgálni szeretnék, s
megérdemelni kenyeremet. A
francia követtel szóltam, ő
önhöz utasított.

Rákóczi.

Hozzám?

Longuevall.

Azt monda, szeretné, ha egy
hű embere lenne ön mellett.

Rákóczi.

Uram, nem értem önt!

Longuevall.

XIV. Lajos ő felsége irt
önről hozzá.

Rákóczi.

Rólam? Nem értem, mit
akar ön?

Longuevall.

Fogadjon udvarához bármi
czim alatt; hűségem több hasz-
nára lesz, mint képzelheti.

Rákóczi.

Uram, én szánom balsorsát,
maradjon nálam, tapasztaland-
ja, hogy a mily vig czimbora
voltam, oly jó barátja is le-
szek. De egy föltét alatt! A
politikáról soha, de soha se
szóljon többé; mert én az va-
gyok, a minek lenni látszom.

Longuevall. (Félre.)

Ezt rögtön jelentem Kolo-
nitsnak. A háló már ki van
vetve. (Az udvaronczok ezalatt Kni-
teliussal ingerkednek.)

2-dik udvaroncz.

Nem bocsátjuk, velünk fog
reggelizni.

Knittelius.

Bocsássanak — én bőjtölök.

1-ső udvaroncz.

De innia csak szabad?

2-dik udvaronc.

S én barátom nevében ezen-
nel biztosítom: a hány billiko-
mot kiiszik, az mind az öné
lesz.

Rákóczi.

Előre barátom! reverende,
márismét bánt Astaroth: Igyál,
igyál — igyál! (Bordal, Knitteli-
ust elhurczolják.)

NEGYEDIK JELENET.

Négy inas, (mindjárt) Bercsényi (az ina-
sok, komornyik német ruhában, sűrög-
nek-forognak, ételt s italt hordanak.)

1-ső Inas.

Champagner! Caviar!

Komornyik.

Um Gottes Willen! wo sind
denn die Sardellen?

2-dik Inas.

Da! (tálakkal).

Komornyik.

Nur schnurg'rad' hinein!
(2 inas be, s mindjárt vissza).

Bercsényi. (Ez alatt belép, s bámul.)

Komornyik. (Egyik masnak két
pezsgős üveget ad.)

Das für meine Frau. (Ber-
csényit meglátja.) Wer ist?
Ah, der muss ein Türk sein.

1-ső Inas.

Er wird schier ein Ungar
sein, ein Landsmann vom
Herrn.

Komornyik.

Na da irrt er sich stark.

(Egy inas kezéből tálat vesz ki). Das
für meinen Schwager.

Bercsényi.

Megtévedtem? vagy mi ez?
(Komornyikhoz.) Ki palotája ez?

Komornyik.

Was sagt er?

2-dik Inas.

Was was ich!

Bercsényi.

Csupa sült német. Nem mon-
danátok meg? —

Komornyik.

Nichts ungrisch.

Bercsényi.

Da ... Rákóczi? ...

Komornyik.

Ja ... ja ... Ragóczi wohnt da.

Bercsényi.

Wo ... ich ... vigyen el az
ördög — szinte halálosan vét-
keztem; fogadásom ellen né-
metül beszéltem.

Komornyik.

Bitte, Ihren Namen!

Bercsényi.

Bercsényi.

Komornyik.

Brr! (tárczáját kiveszi — írót ad
kezébe és papírt). Da ... (mutatja,
hogy írja fel).

Bercsényi. (Ir, egyik szemével a
komornyikra néz.)

Mondd uradnak, hogy akas-
tasson fel, s fogadjon helyet-
ted oly szolgát, ki megérti a
magyar szót. (Átadja a papírt.)

Komornyik.

Ich danke, ich werd's schon ausrichten. (El.)

Bercsényi.

Hazám végső reménye, oh tünj fel nekem, de ne ily alakban mint inasaid! — Szívéhez szólok; ha vízzé nem változott vére, ha csak egy csepp van még ereiben a Rákócziéból, lángra kell gyuladnia; mert az örvény szélén annyira még nem állottunk soha, mint most. Nem szálanként mint eddig, most egész üstökünket megragadják; s mit eddig titkon akartak tőlünk elrabolni, azt most nyilván csereberélik, s nem sokára nincs többé magyar alkotmány.

ÖTÖDIK JELENET.

Rákóczi. Vendégei. Előbbiei.

Rákóczi.

Gróf ur, bocsánat, vendégeim valának . . . pardon-nez-moi!

Bercsényi.

Én Rákóczi Ferenczet keresem!

Rákóczi.

Az én vagyok.

Bercsényi.

Ön — ön?

Rákóczi.

No igen, én.

Bercsényi.

Ön? (kaczag).

Rákóczi.

Gróf ur, mit jelent ez?

Bercsényi.

Néz ön valaha tükörbe?

Rákóczi.

Hisz tükör nélkül élni sem lehet.

Bercsényi.

S ön nem kaczag maga magán?

Rákóczi.

Uram, azért jött ön, hogy sértegessen?

Bercsényi.

S ha ősei feltámadnának, kaczagnák ők is unokájokat. — (Elkomorodva.) Oh nem; rosszul mondtam, megsiratnák önt. Én sem kaczagok többé, mert nem láthatom önt könyeimtől.

Rákóczi.

Ah, tudom már miért kaczagott; mert hibásan beszélek magyarul. Elfelejtettem, nem tudok.

Bercsényi.

S nem szégyenli ezt megvallani?

Rákóczi.

De hát miért? Elég, ha jobbagyaim magyarul beszélnek. Én Bécsben lakom, országukba soha sem megyek, tehát minek nekem az a bárbar nyelv?

Bercsényi.

Magyar ön?

Rákóczi.

Azt mondják, az atyám az volt.

Bercsényi.

És ön?

Rákóczi.

Megmondom én is komolyan: ha tudnám, melyik oldalbordám vonz a magyarhoz, kitépném azt, s elvetném.

Bercsényi.

Mit vétett önnek hazája?

Rákóczi.

Mit? még kérheti? Nem az ön hazafiai ingerlették-e párttűtésre őseimet? nem önök miatt lettek-e boldogtalanok? Hagyjanak nekem békét, nekem itt vannak jó barátim, pártfogóim. Én az udvar kegyéből visszakaptam jószághatárait, s e magas kegyelemre méltó akarok lenni.

Bercsényi.

Bocsánat — megtévedtem — nem önt kerestem. Isten önnel!

Rákóczi.

Tessék ezt megmondani ott-hon is.

Bercsényi.

Igen, megmondom, hogy az utolsó Rákóczi meghalt; de szabad hazám azért élni fog. (El.)

1-ső udvaronc.

Ki ez a medve?

Rákóczi.

Mit tudom én? Georgel! a szobát ki kell füstölni utána. Még csak parfümje sem volt. Valami magyar — gróf Barcsay — — Bercsény De

hiszen itt van a neve (a papírt nézi.) Bercsényi. A szemtelen még kikaczagott.

2-dik udvaronc.

Mi meg őt kacagtuk ki. — De láttatok-e valaha oly figurát? — micsoda izlés!

Rákóczi.

Sarkantyus czizma — mintha lovagolni jött volna.

1-ső udvaronc.

Csupa zsinór, mint valami közhuszár.

Rákóczi.

S haja? mint valami parasztnak.

2-dik udvaronc.

Még parókája sincs, ha, ha, ha! — paróka nélkül — ha, ha, ha!

Mind.

Ha, ha, ha! Paróka nélkül!

Rákóczi. (Kaczagva a 2-ik udvaroncba fogódzik, s lerántja parókáját.)

2-dik udvaronc.

Mit csinálsz?

Rákóczi.

Ah, bocsánat a champagnei fejembe ment. A hintók előálltak; sietnem kell, hogy megláthassam az udvart; — most teend sétakocsizást.

1-ső udvaronc.

Hamar, hogy el ne késsünk! (elmenni.)

Knittelius. (Egy pár ezüst billi-
komot hozva.)

Ah, mind a miénk lett volna!
(nagy búsan teszi zsebébe, s el.)

VÁLTOZÁS.

Károly fejedelemnél szoba.

HATODIK JELENET.

Amália (jó oldalt).

Itt egyedül vagyok. (Levélkét vesz elő.) De miért is valék oly kegyetlen? — mily soká kelle várnia, míg kihallgatom; pedig tudom, mint nyugtalankodik e boritékban. Már csak kiszabadítom (felbontja). Ah! mily keveset ír — a rossz ember!... Hát nem fért volna még ide is — ide is — és ide is. — Három lapot üresen hagyni! Ezért igazán haragszom. (olvás): „Kedves Amáliám! Végre elszántam magamat. Dőljön bár merre a koczka, választanom kell a menny és pokol közt.“ (Nem mondtam, hogy nagyon is nyugtalan.) „Bizom atyádban, ő nagyszívű és téged szeret. — Ha megtudja, hogy mi egymás nélkül nem élhetünk, nem tagadja meg áldását. Mit vélsz, én szóljak-e előbb, vagy te vívd atyai szívet? Bármit határozz —“ Jőnek! — Az atyám! (sebesen elrejt a levelet, atyja elé siet, kezét csókol).

HETEDIK JELENET.

Károly. Előbbiek.

Károly.

Jó reggelt, gyermekem! De mi lett? zavarodott vagy?

Amália.

Oh nem; épen indulék, legjobb atyámnak a legjobb reggelt kívánni.

Károly.

Sajnálom, hogy nem viszonozhatom. Kedves Málíká, nagy örömtől fosztalak meg.

Amália.

Engem?

Károly.

Tudom, mily örömet táncolsz.

Amália.

Egykor, de most szívesebben nem tánczolok.

Károly.

Egykor? ... Gyermekek, úgy beszélsz, mint valami vén kisasszony. S én mégis fogadok, azonnal elbúsulsz. Az udvari bálba nem megyünk. No, meg sem ijedsz?

Amália.

Ugy, itthon maradunk.

Károly.

Itt sem; mert még ma elhagyjuk Bécset és haza utazunk.

Amália.

Még ma?

Károly.

Nem mondtam? — Nos, megijedtünk?

Amália.

De oly sietve?

Károly.

Ebéd után. Sürgőnyt kaptam, meg kell lenni.

Amalia.

De rögtön visszajövünk? —
Ugy-e édes atyám, csak egy
napig mulatunk otthon?

Károly.

A jövő télig.

Amalia.

Egy év múlva? hiszen ad-
dig....

Károly.

Nos — mit addig?...

Amalia.

Addig? — Kedves atyám,
maradjunk itt csak egy hétig
... csak három napig.

Károly.

De mikor nem lehet. Hát
olyan nehezen válsz Béctől?

Amalia.

Nagyon.

Károly.

De hát miért?

Amalia.

Azt nem mondhatom meg.

Károly.

Micsoda?

Amalia.

Ha megmondanám oh
ha megmondanom lehetne....

Károly. (Félre.)

Ez a leány... Amalia!

Amalia. (Szemlesütve.)

Kedves atyám!

Károly. (Félre.)

Még magamat is zavarba
hoz. — A weimari sokat for-
gólódott körülte. — Már csak

segitek a kis bohón. — Amá-
lia, hát nincs semmi bajod?

Amalia.

Nincs.

Károly.

Gondolkoztál-e arról, hogy
férjhez is kellene már men-
ned? Nos? (félre.) Most meg
már nem is felel. Jösz te csak,
ülj mellém. (Maga mellé ülteti.)
Nincs valami mondandód?
(félre.) Mint a köszobor. (felemeli
fejét.) Nézz szemem közé —
katonásan Leány, leány,
te nagy bűnös vagy!

Amalia. (Keblére borul.)

Oh atyám!

Károly. (Félre.)

Mondom, hogy a weimari
megzavarta fejecskéjét. — No
Málikám, csak ki vele, nincs
mit tagadni; azért van tavasz,
hogy virágozzék; azért vagy
leány, hogy szeress. —
Végre is, meg kell lenni! —
oh tudod, én sohasem olvasom
az előljáró beszédeket. Rövi-
den, szerelmes vagy? ... igen,
vagy nem?

Amalia.

Én nem vagyok oka!

Károly.

No — no — hiában rejtéd
arcodat keblemre! Fel a fej-
jel! — Bátorság! — Beszélj
hát, mert itt hagylak.

Amalia.

Oh az igen hosszú történet!

Károly.

Annál hamarabb vége lesz.

Amália.

Nem fogod ellenezni?

Károly.

Hohó, semmit sem előlegezünk. Előbb mindent kell tudnom.

Amália.

Kedves atyám, te oly jó. . .

Károly.

Ah, hizelgünk? Csak a dologra!

Amália.

De ah, hol kezdjem?

Károly.

Jaj gyermekem, így holnap sem indulhatunk. . . . Tehát megmondom én, a weimari hercezeget szereted.

Amália. (Fejet rázva.)

Károly.

Nem? De már így csak kezd elejéről. (Félre.) Mit fogok hallani?

Amália.

Itt Bécsben az ursulitáknál. . .

Károly.

Voltál nevelőben, azt tudom. . . Csak nem a fejedelemszönyiba szerettél?

Amália.

Egy nőt hoztak oda leányával. Oh atyám — oly méltóságos nőt soha sem láttam. Fogságba hozták oda, s leányát nevelőbe.

Károly.

S ki volt e nő?

Amália.

Egy magyar pártütő neje?

Károly.

Tököliné, Zrinyi Ilona?

Amália.

Ismerted őt?

Károly.

Midőn Magyarországon a seregnél voltam, láttam őt; még akkor első férje, Rákóczi is élt.

Amália.

Mondd, lehet őt nem tisztelni.

Károly.

Jobb sorsra érdemes.

Amália.

Én szerettem őt, mint édes anyámat, s leányát Juliát, mint testvéremet.

Károly.

Ő most Aspermont grófnő.

Amália.

Az, atyám, ő az. Julia már az első napokban legjobb egyedüli barátném lön, s azontúl soha sem hagytuk el egymást. Vele menék mindenkor, midőn anyját szabad volt látogatnia; s atyám, e nőnek köszönöm, hogy a klastromból több lelki kincset és jobb szívet hozék el, mint társnőim. . . . Oh, ha valaha hozzá méltó lehetnék! — Elbeszélte többször családja gyásztörténetét, s mi barátnémmal sirtunk keservesen. Sajnáltam őt, de csodáltam is. Mert az ő hős

lelke annyi csapásra sem tört meg. Csak egy fájt neki; egy, a miért gyakorta sirt: hogy fiát letépték kebléről, s oly emberekre bízták, kiktől borzadt. Van valami, atyám, az anyai szeretetben, minek minden szava varázserővel bír, a mit lehetlen meg nem érteni. Ő aggódott fiáért, féltette és siratta őt; és mi vele aggódtunk, vele sirtunk; s így én, bár soha sem láttam, már ismertem e boldogtalan ifjat, s köztünk oly szellemi láncz füződött, mely őt is testvéremmé tette.

Károly. (Feláll.)

A többit gyanitom; Rákóczi a nyáron udvaromnál mulatott. . . .

Amália:

Én a testvért ismertem benne. . .

Károly.

Nos . . . mi van még hátra?

Amália. (A levelet félénken nyújtja.)

Ma kezemet kérte meg.

Károly. (A levelet átveszi.)

Tehát leveleztek is? (olvas)

„Kedves Amáliám!” — Már ennyire vagytok?

Amália.

Atyám, haragszol?

Károly.

Gyermekek, ez fontos, igen fontos ügy. Te nem közember gyermeke vagy.

Amália.

Ő is fejedelmi vér. . . .

Károly.

Te nagyon is bíztál jószágomban.

Amália.

Parancsodat várom.

Károly.

S ha nem-et mondanék?

Amália.

Ugy küldj vissza a szent falak közé.

Károly.

Mit fog mondani a császár? a politikai szempontok mást javalnak.

Amália.

Én atyámhoz szóltam.

Károly.

Igaz, ő a császár hive; párt-ütő eszméktől nem félhetem.

Amália.

Sorsunk egyedül tőled függ.

Károly. (Megöleli.)

Tudod, gyermekek, hogy nagyon szeretlek.

Amália.

Édes jó atyám!

Károly.

A hatalom s fény soha sem volt nekem oly kedvös, mint a családi öröm. Legkisebb alattvalóm is áld: csak te átkoznál egykor, gyermekek? . . . Nem, nem! Légy boldog, én megáldalak!

Amália.

Ennyi jószág . . . nem szólhatok.

NYOLCZADIK JELENET.

Kamarás. Előbbiek, mindjárt Rákóczi.

Kamarás.

Rákóczi Ferencz óhajt udvarolni.

Károly.

Bocsásd be. (Kamarás el).

Amália.

Engedj távoznom.

Károly.

Maradj!

Rákóczi. (Jö.)

Fenséges ur oly kegyes volt, s medengedé, hogynéha...

Károly. (Kézét megfogja.)

Ifju barátom, hagyjuk a ceremóniát; jól tudom, hogy több vezeti önt hozzám, mint a tisztelet. ... Azt is tudja ön, hogy én jobb atya vagyok, mint fejedelem. Ön irta e levelet?

Rákóczi. (Zavarodva.)

Igen, fenséges ur, — de....

Károly.

Nem hozzám, nemde, azt akarja mondani?

Rákóczi.

Fenséges ur, várom száműzetésemet.

Károly. (Vállára teszi jobbját.)

Ifju, egész családod boldogtalan volt, s te végsarjadéka vagy. Már neved elegendő, hogy a kémek szemét rád vonja; ne feledd, hogy minden szavadra lesnek. Én job-

ban ismerem ez udvart, melynek hatalmában vagy. Hadd a sors kerekét futni hazád fölé, ne kapj küllőibe, te más irányt nem adhatsz neki, s csak elgázolna. Lassan hanyatlott el hazád, s csak lassan kell fölemelkednie. Én jól tudom, bármi gondosan ültettek át közénk; bár menynyi idegen ágat oltottak is beléd, hazád levegőjén visszaváltozol. De oh légy okos, ne szállj szembe oly hatalommal, mely erőtök feletti. Hazád lelkes, harczias, sebei sokak és nagyok; de oly békókat raktak rá, melyeket csak a rozsdá emészthet el. Féltetek, ifju; s nem tudom, de baljóslat támad bennem! Ne feledd, hogy nem egyedül fogsz állani; s ha elbukol, másokat is magaddal rántasz az örvénybe; mert leányom osztja sorsodat, s mert leányom boldogsága az enyém is; én rád bízom őt.

Rákóczi.

Fenség, oly kincset biz rám, mely nekem is legdrágább, sőt mindenem; s csak dőre kockáztatja mindenét. Mit a jövő rejt — jó vagy balszerencsét — azt nem köthetem le, mert istené; de hűségemet igen, mert az tőlem függ, mert az tulajdonom.

Károly. (Leányát hozzá vezeti.)
Nyujtsd neki jobbodat. A

jövendő isten kezében van; én nem szakaszthatom el, mi ott fen kötötett — (homlokon csókolja őket). Isten áldjon meg! Fiam, tedd boldoggá!

KILENCZEDIK JELENET.

Kamarás. Buccellini. Előbbiek.

Kamarás.

Ő excellenciája gróf Buccellini kanczellár.

Károly.

Szivesen látjuk. Mindjárt hallani fogod, mit vélend e házasságról a kormány.

Buccellini. (Jő.)

Fenség, elutazta előtt siettem udvarolni; némi kiegyenlítendők vannak, mint fenséged tudja.

Károly.

Kabinetemben vonulok. De engedje meg excellenciád, hogy egy örömhírral meglepjem. Excellenciád az első, ki ezt hallja.

Buccellini.

Annál nagyobb szerencse reám nézve.

Károly.

Excellenciád ismeri ez ifjat.

Buccellini. (Kevély rátartással.)

Ah igen — Rákóczi. Sajnálom, ifju barátocskám... Fenséged megengedi... Unokaöcsém esdeklett önért; de

fájdalom, az udvari bálban nem vehet részt.

Rákóczi.

Vigasztalhatlan vagyok.

Károly.

És miért nem?

Buccellini.

Nincs czime — rangja.

Károly.

Hiszen ő fejedelmi vér.

Buccellini.

Fenséged tudja — ősei — s azok csak népválasztotta fejedelmek voltak, s e czim a fiakra nem száll.

Károly.

Természetesen. Őseit a nép választotta, minket pedig születés tett fejedelmekké, gróffokká és bárókká... s a választott és született két különböző érdem, igen igen különböző. — Már így sietnem kell, hogy még ma birodalmi herczeggé neveztessek ki; hogy a holnapi udvari bálban részt vehessen.

Buccellini.

Fenség tréfálni méltóztatik.

Károly.

A legkomolyabban szólok, ... mert van szerencsém bemutatni vőmet... ki nem született, hanem választott vőm.

Buccellini. (Megbízanti fejt halkan.)

Fenség, bocsánat, de e házasságban az udvar — a kormány soha sem egyezik meg.

Károly.

Ugy hiszem, mondtam, hogy én már megegyeztem.

Buccellini.

Magasabb politikai szempontok ellenzik. E család fölötte ki van mondva, hogy meg kell szünnie.

Károly.

Excellenciád feledi, hogy én is souverain vagyok!

Buccellini.

De az ifjú a mi alattvalónk.

Károly.

Azt nem tudám, hogy a kormányok hatalma egész a házasságig terjed; ha azt tudom, előbb saját ministeriumtól arra kértem volna engedelmet, hogy leányom férjhez mehessen; az önök ministeriumától pedig, hogy ez ifjúhoz adhassam. Az én ministeriumom, bizonyossá teszem excellenciádat már beleegyezett, s most sietek a császárhoz, az én barátomhoz, hogy az önök ministeriuma is beleegyezzék. Azért kérnem kell önt, a kiegyenlítendőök miatt szíveskedjék a menyegző után magát hozzám lealázni.

Buccellini.

Teendem udvarlásomat. (Félre.) Rögtön ministeri tanácsot kell tartanunk. (Bókok után el.)

Károly.

Ez szemtelenség!

Amália.

Kedves atyám!

Károly. (Magában.)

Mert néha az uralkodó nevével visszaélhetnek büntetlenül, azt vélik sikerülend ez is! Megmutatom, hogy én is érek még valamit. Maradj itt fiam, (félre.) mert e nyomorúk képesek rögtön elfogatni. Azonnal visszatérek. Fiam, el ne hagyd e házat. (Elsiet.)

Amália.

Mi történt?

Rákóczi.

Nem gyanítod? Buccellini ur frigyünknek ellentmondott.

Amália.

Ettől ne félj; e cselszövény szálaait eltépi atyám. Ferencz, szólhatok-e hozzád őszintén, de úgy, mint szivemből érzek?

Rákóczi.

Eddig nem szóltál-e szívből?

Amália.

Nem szerelmünkéről szólok; az már az örökléthez forrott. De jé, hogy nem neheztelsz?

Rákóczi.

Oly kevésbé bizol bennem? vagy oly szörnyű, mit mondani akarsz?

Amália.

Lásd, szerelmem nem tönkavakká. Szíved jó, becsületed mocsoktalan, déli lovag vagy, — de . . . ne neheztelj, hiszen te nem vagy oka.

Rákóczi.

Hibáimat akarod felszámolni? Oh Amália, azok jegyzéke ivekre megy; de ha naponként törölünk belőle, végre tán méltó leszek rád. . . . Én szorgalmas tanítványod leszek.

Amália.

Legfőbb hibád: te nem szeretted hazádat.

Rákóczi.

Hazámat? — Oh isten! hiszen nekem nincs hazám! . . . Csak a szabadnak van hazája, s én. . . . (Félre.) Még elárul szerelmem.

Amália. (A legnagyobb örömmel.)

Beszélj! oh beszélj! Így még nem hallottalak.

Rákóczi.

Mit érdekel téged hazám?

Amália.

E naptól hazád az enyém is.

Rákóczi.

A tied is! Folytasd! oh folytasd hibáimat; hiszen hibáim erényeiddé válnak.

Amália.

Te nem vagy magyar, s gyűlölöd, kiket szeretned illenék; gyűlölöd hazád fiait, s én e naptól szintén hazád gyermeke vagyok. Gyűlölni fogsz-e engem is? Gyűlölni fogod-e testvéreimet?

Rákóczi.

Oh Amália! mért hálózasz így körül? Megoldod nyelve-

met. Oh ébressz fel engem — ez nem lehet valóság!

Amália.

Nem megmondám-e: édes anyáddal éveket tölték. Csak én tudom, mi fájt neki, mitől félted téged, s tudom, minő reményeket kötött hozzád. Szívembe vannak e kincsek lerakva, s ezekre büszke vagyok, mert ezeket hozom neked jegyajándokul.

Rákóczi.

S tudod-e, miért halt meg nagyatyám a vérpadon? Tudod-e, mi zárta nagybátyámat börtönsírba? mi tette bujdósokká szüleimet?

Amália.

Tudom, oh tudom!

Rákóczi.

Ugy tudhatod, miért kölcsönöztem magamnak oly alakot, mely lelkemtől idegen.

Amália.

Tehát ez csak álarcz volna?

Rákóczi.

Hagyj e falakból menekülnöm, s mutass hazámban oly biztos menhelyet, hol az ellenség mindenható karja nem ér utól; vagy szagkasd le a jövő titkos fátyolát, siettesd az időt, hogy röpitse hozzánk a várt eseményeket, s látni fogod, hogy midőn az önfeláldozás nem örültség, nem rettent vissza sem nagyatyám véres feje, sem nagybátyám rém-

arcza; látni fogod, hogy hőselkü anyámhoz méltó vagyok. S most hagyj elzárkoznom enmagamba, s őrizd meg a gyónószéktől is titkomat, ha szeretsz, s ha, mint esküvéd, szerelmem boldogit.

Amália.

Csak most boldogit, mert bizalmad megkoronázza. Most más vagy te nekem, most csodállak.

Rákóczi.

És én? Angyalt szerettem benned, kinek hű szerelme enyhítő balzsamot hint sebeimre: és im anyámnak hőszellemét látom e tündér alakban.

Amália.

Csendesen. . . Jőnek!

TIZEDIK JELENET.

Knittelius. Előbbiek.

Knittelius.

Bocsánat, hogy ily sietve, s minden bejelentés nélkül rohanok. Francisce, gyámapád parancsolja, hogy rögtön siess hozzá — rendkívül fontos körülmények . . . siess, míg nem késő.

Rákóczi. (Félre.)

Ki akarnak csalni. — Ah nem lehet atyám. Aman fogva tart. Lássá, már ismét előmbe hozta e bűvös arczot. Kedves Amáliám, egykori oktatóm.

Amália.

Sziveskedjék megmondani a

cardinálnak, hogy én nem bocsátom gyámfiát.

Rákóczi.

No hallja, győződjék meg saját fülével. Hanem üzze ki belőlem hamarjában a gonoszt, s én rögtön a legnagyobb siető sebességgel rohanok gyámapámhoz.

Knittelius.

Tehát nem akarsz követni? nem? Van még hatalmunk!

TIZENEGYEDIK JELENET.

Károly. Előbbiek.

Károly.

Örvendj fiam, a legjobb hirt hozom! Ő felsége . . . Tudtam, hogy ármány, s a császár sokkal jobb szivü. Fiam, ő felsége megegyez házasságodban, s hogy az udvari bálban részt vehess, birodalmi herczeggé nevez ki; azt sem ellenzi, hogy hazádba térj, s ott éld napjaidat, hol tetszeni fog.

Rákóczi.

Ah, boldogságomhoz még csak egy hiányzik! Atyám, engedje meg, hogy egykori oktatóm, Knittelius adja össze kezeinket.

Knittelius.

Én? soha — soha!

Károly.

Sajnálom, de e szerencsét már az érseknek ígértem oda. — Nyujtsd karodat arádnak,

ő felségének foglak bemutatni.
(Elmennek).

Knittelius.

Az a sok szép jószág! — Ez a fiu milliókat lopott eltőlünk!

HARMADIK FELVONÁS.

Sárospatakon terem, falakon arczképek.

ELSŐ JELENET.

Bálint. Kristóf.

Bálint.

No öcsém Kristóf! recomen-
dációmra becsületes szolgálat-
ba jutsz; de szörnyen vigyázz,
mert Rákóczitól hamar kicsep-
pen az ember.

Kristóf.

De hiszen nem hiában szol-
gáltam én Heister generált.

Bálint.

S tán épen németül is tudsz?

Kristóf.

Meghiszem.

Bálint.

Szerencsétlen, ki ne mondd
e szót többé. Tudd meg, ha
csak annyit szólsz: „ja” rö-
g-
tön kiteszik a szűrödet.

Kristóf.

Micsoda? hiszen a fejede-
lemnő német.

Bálint.

Német? — az apád se látott
oly magyar asszonyt. Épen ő
az, ki egy német szóért, ha
rajta állana, föl is akasztatná
az embert. S tudd meg; itt

mindnyájan papucskormány
alatt vagyunk. Itt a nő viseli
a süveget, Rákóczi ur pedig
a főkött. Jegyezd meg jól,
az ur valódi sült német, pe-
dig magyar, az asszony pedig
tűzről pattant magyar, pedig
német. Érted-e ezt? Azért ki-
sértetbe ne jöjj! Az ur majd
sakterbakterezni fog néha; de
te öcsém, nehogy németül fe-
lelj neki, mert akkor veszve
vagy. Aztán tudd meg, két-
féle vendég jár ide: az urhoz
német tisztek, az asszonyhoz
pedig csupa magyarok.

Kristóf.

Csudálatos! Másutt épen el-
lenkezőleg áll a dolog!

Bálint.

No már öcsém, itt ez a re-
gula. Még egyet. Valami Lon-
guevall franczia titkára van
az urnak. Öcsém, ezt ugyan-
csak respectáld ám; mert mi-
vel az sem nem magyar, sem
nem német, hát ezt mind a
nő, mind az ur egyaránt sze-
reti. Nézd, épen ott jön az
asszonnyal. Lássunk dologhoz,
— mert a henye szolgát sem
szeretik ám itt. (Elmennek).

MÁSODIK JELENET.

Amália (magyarosan öltözve) Longuevall.

Amália.

Nem, nem bocsátjuk önt.
Most akar elhagyni? mi pa-
nasza ellenünk?

Longuevall.

Ha a fejedelem is fönséged magas szellemével bírna, holtiglan itt maradnék — így nincs czélja ittlétemnek.

Amália.

Nem értem, mire czéloz?

Longuevall.

Másutt tán jobb szolgálatot tehetek hazámnak.

Amália.

S ön tőlünk mit sem várhat?

Longuevall.

Ellenségünk közös, XIV. Lajos és a magyar régi szövetséges. Helyzetünk a legkedvezőbb, mert ellenünk a francia és magyar közt fekszik. S nem sokára kenyértörésre kerül a dolog, mert a spanyol trónöröklés oly kérdés, melyért a francia és osztrák szembeszál, s ha a magyar és francia két oldalról támadná meg, királyom egy új trónt, a magyar pedig ennél becsesbet, szabadságát vihatná ki.

Amália.

Ön nem ismeri a magyart.

Longuevall.

De igen, fönség. Láttam az Aetnát, alatt lángtenger forrott benne, de felül hideg hó fődte. A nép vulkán, de fejedelmi férfiai jéghidegek, s erről leginkább fönséged férje győzött meg. E részvétlenség a haza iránt mélyen fáj nekem.

Amália.

Maradjon ön.

Longuevall.

Királyom sikert vár, s én itt azzal nem biztathatom.

Amália.

Csak addig várjon, míg a sors ama kérdést felteszi, melyet említett.

Longuevall.

Az még nem elég, bűvös pálcza is kellene, mely férjét akkor egy ütéssel vállalkozó hőssé varázslaná.

Amália.

S oly kevés hatalmat tulajdonit nekem? Sokkal galantabbnak hittem önt mint francziát.

Longuevall.

Oh nem; fönséged oly méltóságos szép; nem is hiányzik semmi, hogy királynévá legyen, mint homlokára a magyar korona.

Amália.

Ön hizeleg. De van, a mi a koronánál dicsőbb fényt árasztana homlokomra: ha a szabadság napja sugárzaná körül. Maradjon nálunk — többet nem mondhatok.

Longuevall.

Irok királyomhoz.

Amália.

De ne többet, mint a mit lát és hall. Szakaszszuk félbe, kém jó.

Longuevall.

A legveszedelmesebb, Solári!

HARMADIK JELENET.

Rákóczi (magyarosan öltözve). Solári.
Előbbiek.

Rákóczi.

No, nem megmondtam? az egész világ kinevet e chinai öltözetben. Izléstelen — szűk — meleg.

Amália.

De ha nekem csak így tetszel! (Folyvást Longuevallal beszél).

Rákóczi.

Hiszen csak kedvedért teszem. — Solári barátom, ne nevéssen ki. — Ha ön is úgy szeretné nejét mint én, biz isten kész volna érette zsákba is öltözni.

Solári.

Ha nőm oly szép volna, magam is megtenném.

Rákóczi.

No lássa! De hidd el, Málikám, paróka nélkül nem élhetek. Mióta nem érzem fejemen, azt hiszem, fejem sincs.

Solári.

E szerint parókája volt a feje?

Rákóczi.

Természetesen. De egyről megfeledkeztem. Kedves Málikám, aligha ismét át nem kell öltöznöm.

Amália.

Hogyan, kedvesem?

Rákóczi.

Ki tudja megengedi-e a bécsi ministerium, hogy paróka nélkül magyarkában járjak. Erről szinte megfeledkeztem. Titkár ur, kérem, irjon rögtön instantiát, hogy engedtessék meg nőm kedvéért magyar köntösben és paróka nélkül járnom. De az isten irgalmára — meg ne említse, hogy e legkegyelmesebb resolútiót anticipáltam. Solári barátom, kérem, könyörgök, valahogy meg ne írja Bécsbe, hogy ily vakmerő valék. Bizonyossá teszem, hogy mig az engedély megérkezik, itthon ülök.

Solári.

Sokkal több gondja van most a kabinetnek, mint az ön parókája.

Rákóczi.

No, csak meg ne tudnák!

Solári.

Most fegyver-gyakorlatra kell mennem. Magamat ajánlom.

Rákóczi.

De vacsorára lesz szerencsénk?

Amália.

De előre mondom: Bercsényit s többi barátimat már meghívtam, és Solári ur, tudom, ezen urakat nem igen szenvedheti.

Solári.

Nem fogunk alkalmatlan-
kodni.

Rákóczi. (Titkon Solárihoz.)

Majd megszököm tőlök, s
az estét önökkel töltöm. Nem
szenvedhetem azt a goromba,
neveletlen paraszt népet.

Solári.

Elvárom, fejedelem (el).

Rákóczi. (Félre.)

E zsarnokság tovább nem
tűrhető; csak lánczaim hosz-
szabbodtak, de most is rab
vagyok.

NEGYEDIK JELENET.

Bercsényi. Előbbiek.

Bercsényi.

Parancsolt, hercegnő?

Amália.

Kérettem, barátom.

Rákóczi.

Ah, jó estét, gróf!

Bercsényi.

Rosz estét, mondjon ön,
vagy mondjon: jó éjszakát a
magyarnak.

Amália.

Mi történt? szeme szikrázik.

Bercsényi.

Bár villám volna minden
szikrája, hogy sujtolná hazám-
fiait; oh mert ezek, bár a
szent inquisitio vonja is kin-
padra, fel nem jajdulnak. S
én nem tudom, sirjak-e dü-
hömben mint megvesszőzött

gyermek, vagy átkozódjam
mint kofa, vagy mint igaz
római, kardomba dőljek —
mert nincs többé hazám!

Rákóczi.

Mi történt? szóljon, gróf.

Bercsényi.

Mi történt? mit gondol az-
zal ön, hiszen várait őrzi az
osztrák sereg, ne féljen, senki
sem lopja el. — S ön most
öltözik magyarba, most, mi-
dőn nem sokára minket is
bugyogóba kergetnek. Mi tör-
tént? mit megjósoltam: most
már levonta kesztyűit a vér-
szomjas tigris, és nyilván meg-
mutatta körmeit.

Amália.

Az istenért, gróf, elrémit!

Rákóczi.

Ön visszaél türelmünkkel.

Bercsényi.

Türelmetekkel? ... Oh hi-
szen ti türelmesek vagytok.
Már csak nem mondom meg,
milyenek.

Rákóczi.

Komornikom mondá, ki, köz-
tünk maradjon, nagy politikus,
hogy a főurakat Bécsbe hiv-
ták föl. Én nem mentem ...
mert komornikom úgy is biz-
tosított, hogy minden bajunk
orvosoltatik.

Bercsényi.

Az egyszeri ember is az or-
vosságtól halt meg; mert mit
fájós lábára kelle raknia, be-

vette. Mi is beveszünk már most mindent. E szerint nagyjából tudják a dolgot.

R á k ó c z i.

Ön ma igen jókedvű.

Bercsényi.

Adjon isten elleneinknek hasonló jó kedvet, hogy tánczoljanak égő házaikban! Igen, Bécsbe hívtak fel. Számosan valánk, oh és cifrán, a sujtástól alig látszottunk. Pompás terembe vezettek, szinte szemünk is káprázott, annyi arany volt a falakon. Végre beállott Kolonits s előadta a legkegyelmesebb leiratot. Könyv nélkül tudta, mert maga készíté. Abban nem kívánta-tott egyéb, hanem hogy az osztrák törvény hazánkba is behozassék mint a többi örökös tartományba bevitetett. Ekkor aztán a magyarok is minden kedvezményekben részesülni fognak. Hogy pedig minket is kísértetbe vigyenek, megígértetett, hogy akkor aztán fajkülönbség nélkül a legmagasabb hivatalokra is alkalmaztatni fogunk úgy, mint a többiek. De hogy ezen meny nyei üdv minél gyorsabban szállhasson közénk: kívánta-tott, hogy avult előitéleteinkről és ősi szokásainkról, melyek a főhatalom és közbátorsággal meg nem egyeztethe-tők, szépen mondjuk le; törvényeinket engedjük megdéz-

máltatni; — s hogy egyikünk se panaszkodjék a másikra, fizessünk mindnyájan. A királyi városok, székelyek, hajduk és kúnok előjogaikról isten nevében szintén mondjanak le. Szóval: ne legyen alkotmányunk, hanem legyenek jezsuitáink; azok aztán majd behozzák az inquisitiót is. Ennyit, s nem többet kívánnak tőlünk. — Ah, az önök vére meghűlt... önök elnémultak... kérde néznek rám? így néztünk mi is egymásra, némán, halványan és iszonyodva, mintha kísértetet látnánk.

R á k ó c z i. (Szorult lélekzettel.)

És — nem szólt senki?

Bercsényi.

Hosszu szünet után a kalocsai érsek, az ősz Széchényi Pál kelt fel. Azt vélted volna, Árpád kelt ki sirjából, oly méltóságosan és olyan halványan. Háromszor akart szólani, de nem talált szót. Végre gondolkozási időt kívánt. S azt megtagadni nem lehetett. Mi eloszlottunk; magyar szokás szerint, hogy máskor végezzünk.

R á k ó c z i.

S mi történt ezután?

Bercsényi.

Széchényi a királyhoz ment — szólt bátran és őszintén. Elmondá, hogy e bécsi gyűlés törvényellenes, s hogy ha mi elfogadnók is e javaslatot,

belőle a legiszonyubb belharcz támadna. A király őszintén megvallá, hogy e kétség ő benne is fölmerült, s ez ellenvetést ő is tevő; de Kolonits biztosítá, hogy e változást magok a magyarok is óhajtják, s hogy ő arra kényszeríteni nem akar.

Rákóczi.

No látod?!

Bercsényi.

Mikor panaszkodtam én a király ellen; nem ő a mi ellenünk, hanem tanácsadói. Mi eljöttünk, de azok ott maradtak. Ezek fennen kérkedtek, hogy a mit diplomacice ki nem vihettek, végrehajtandják tetteleg. Tudja ön, mit tesz legelőször is Kolonits? már megkezdette... a protestans papokat összefogatja — már Pozsonyban ül a törvényszék; máglyára vagy gályára mennek.

Amália.

Ezt a protestansok nem tűrik el.

Bercsényi.

Hiszen azt akarják, hogy fegyverhez nyuljunk, hogy legyen ürügy az alkotmány eltörlení.

Longuevall.

De feledi ön, hogy ez kétélű kard; ha a nemzet győz, szabad lesz.

Bercsényi. (Magszorítja kezét.)
Nem feledtem, de ön megértett engem.

Rákóczi. (Félre.)

A gyümölcs érni kezd.

ÖTÖDIK JELENET.

Előbbiek. Vay.

Vay.

Bocsánat, hogy ily későn jövök. Barátomat, Bercsényit keresem. Nálad valék. Örömhirt hozok; Budáról jövök; ott hallám a legbiztosabb kutfőből.

Bercsényi.

Örömhír? — ez váratlan vendég; ezt fenséges asszonyunk is szívesen látja.

Vay.

A spanyol király meghalt, a seregek parancsot kaptak, a Montecucculi-ezredét kivéve mind kivonulnak az országból, a francziával elkerülhetlen a háború.

Bercsényi.

Ezért megcsókollak.

Rákóczi. (Félre.)

A gyümölcs megért.

Bercsényi.

Nos, most is csak a szónál marad? ha kidühöngtük magunkat, aludni megyünk.

Longuevall.

Tán jobb volna a piacz közepén kidoboltatni a mit tenni akar.

Bercsényi.

Köszönöm, barátom... Hallgatni és tenni. Dologra fiuk, hiszen tudjátok, honnan ujonczoztatott Tököli. Én lengyelhonba megyek. Sok jó barátom van ott. De igaz, herczeg, önnek is sok rokona van ott. Nem izen semmit? épen semmit?

Rákóczi.

Mondja ön, hogy Tokajban a szőlő már érik; szívesen látom szüretre őket is — ha ráérnek.

Bercsényi.

S adhatok ennek kedvem szerinti magyarázatot?

Amália.

Értse úgy a mint én értem.

Bercsényi.

Ugy vérszüretre hívom őket. Bocsánat, herczegnő, rögtön indulok; most minden percz drága, mert tőlük egy-egy század sorsa függ.

Amália.

Siessen ön, hozzon Lengyelhonból minél jobb hirt.

HATODIK JELENET.

Előbbiek. Boldizsár (nyomorult daróczban). Börtönőr.

Vay.

Mi ez? mily ijesztő alak?

Bercsényi.

Valami koldus! isten velünk! (Elmennek.)

Rákóczi. (Meglátja.)

Irgalmas isten!

Amália.

Férjem, mi rémit így el?

Rákóczi.

Amália. — ez ő —

Amália.

Nagybátyám — oh isten!

Börtönőr. (Előre vezetve.)

Ő felsége a börtönt meglátogatván, e rég felejtett boldogtalant szabadon bocsáttatá. — Ápolja, gyógyíttassa, gondja önt illeti, mert rokona Zrinyi Boldizsár.

Rákóczi.

Köszönöm. (Erszényt ad.)

Börtönőr.

Vajha jobb szolgálatot tehettem volna! (El.)

Boldizsár. (Örömmel.)

Visszahoztak a sirboltba, már éjeledik.

Rákóczi.

Bátyám, szegény boldogtalan! (sirva keblére borul).

Amália.

S ők nem félnek istentől?

Boldizsár.

Ne sirass, nem haltam én meg. A sirboltba tettem ugyan; igen, de feledék a koporsót rám szegezni.

Amália.

Megőrült!....

Boldizsár.

Az üdvözítő jelent meg, mondván: „Nem fogsz meghalni soha!” Siromba göröngyöt vetettek; az kenyérré

változott — s a kenyérben van az élet. És gyakran eljött a gonosz, sugván; „Királygyilkos vagy;” de nem hallgaték rá, tudtam ártatlanságom, s hogy isten van velem.

R á k ó c z i.

Bátyám! Boldizsár!

Boldizsár.

Ha, ha! te is azt hiszed? Szólíts igaz nevemen. Nem tudod a jelszót? nem is vagy az ég követe. Távozzál; el akarod hitetni te is, hogy királygyilkos vagyok? — oh szemem újra fáj — ez a rossz világ!... Vigy vissza a sirboltba — ott megjelennek ismét a mosolygó szellemek aranykőtösben, pálmaággal. Oh mi üdv látni éket! A sirba!... a sirba vigyetek!... A nap, a hold, a csillagok: ez a ti világotok. A sir világa szebb. Ott sötétebb az éj, s hosszasabb, de ha megnyílik a lélek menyországa! — Szemed elvakulna — elvakult az enyém is; de aztán... oh aztán! láttam a csudákat — a nagy titokzatot! — keresztfán töviskoszorút, szivemből vérsugár köt hozzá.

R á k ó c z i.

Nem emlékszel semmire?... Hiszen e falak közt gyakran mulattál. Nézd, (arezképekhez vezet.) Ez nővéred Ilona, az én anyám. — Ez atyád, Zrinyi Péter.

Boldizsár. (Iszonyu rettegés fogja el.)

Ez ez! hol van a vérpad? a bárd! a vér! oh atyám! (karjaiba ájul.)

R á k ó c z i.

Hivja az orvost.

A m á l i a.

Ki áll boszút ezért? (Boldizsárt elviszik.)

Longuevall. (Egyedül marad.)

A kedvező percz jelen, midőn minden sebe kiujult, midőn az események oly biztos sikert ígérnek, nem foghat ellenállni. (El.)

R á k ó c z i. (Visszajő.)

Magához tért. Tovább nem nézhetem e nyomor képét; szememet kitépi, míg szíveket törként járja át. Megküldötték nekem?! oh ti kegyes hóhérok! A király megszánta? mindig hallám, szíve jó. Nem is a király a mi ellenünk, de ti kigyók, vérünkön táplálkozók. Fejőkre kell végre tapodnom, hiszen ők magok hívnak fel boszúra. Boszúra szólít maga a sors ura is, mert im vaksággal verte meg őket. Midőn hadaikat elviszik, rajtunk nagy új sebeket ejtenek. Oktalanok! nyitva hagyják az oroszlán kalitkáját, s meg sem simogatják — nem! szurják, égetik. Azt vélik, most is csak ordítani fog, s ismét nyakába vethetik a hurkot.

HETEDIK JELENET.

Rákóczi. Longuevall.

Rákóczi.

Az orvos?

Longuevall.

A betegnél van. De nagyobb beteg van ennél, s annak ön lehetne orvosa.

Rákóczi.

Értem önt — hazám.

Longuevall.

Én nem látandom temetését — mert bucsuzni jöttem.

Rákóczi.

Ön Versaillesba megy?

Longuevall.

Hirül viszem, hogy itt ne keressen királyom frigyársat.

Rákóczi.

Önt megfoszták tisztségétől.

Longuevall.

Mikor voltak ők háládatosak?

Rákóczi.

Vétettem ön ellen valaha?

Longuevall.

Soha; itt menedéket találtam.

Rákóczi.

Vagy valaki hazámfiái közül?

Longuevall.

Soha!

Rákóczi.

Oh ha bizhatnám önben!

Longuevall. (Egy levelet ad át.)

Tekintse meg — mások jobban bíznak bennem.

Rákóczi.

A francia követ — Villars gróf.

Longuevall.

Tudja-e már most, fenség — miért vagyok itt?

Rákóczi.

Királya meghagyásából.

Longuevall.

Ki önben frigyársat remél.

Rákóczi.

Vihar közelg. Europa hűlámzani kezd; országok mint óriás habok csapnak össze; s ez megingathat minket is. Mi fog felmerülni e chaoszból, s ki fog alásülyedni, az ég titka. De tudni hasznos, midőn minden perczben hajótörés vár, ki nyujtand mentő kezét, s ki lök el magától, ha hozzá közeledünk. — Nekünk frigyes kell, mert kormányosink megesküdt ellenink.

Longuevall.

Ki természetesb barát, mint ellenünknek ellene?

Rákóczi.

Ha királya biztosít.

Longuevall.

Ha ő is biztosítatnék.

Rákóczi.

Ön kézbesitené?

Longuevall.

Azért vagyok itt.

Rákóczi. (Íróasztalhoz megy, s írni akar.)

Longuevall.

Én már elkészítém a levelet.
(Átadja.)

Rákóczi.

Ön előre hitte, hogy meg-
egyezem?

Longuevall.

Mert tudtam, szereti hazá-
ját, s nem fogja türni végsű-
lyedését.

Rákóczi. (Az iratot olvassa.)

Ön igen jól ismeri sebein-
ket — hiven festi. Ha sohase
biztam volna önben — ez
meggyőzne, hogy bizhatom;
ez a szív hangja.

Longuevall.

Halálra megbántottak en-
gem is.

Rákóczi. (Olvassa.)

Helyesen! A kormány a
mi ellenünk igen, mert
törvénytelen, mert nekünk ide-
gen mert mi független
ország vagyunk. Igen, addig
nincs béke köztünk, míg kor-
mányunk nem lesz Budán. Ezt
aláírhatom, mert csak annyit
kiván, mihez jogunk van. (Alá-
írja, lepecsétli.)

Longuevall.

Jól tudtam az éles vonalt,
mely a pártütöt s igaz hazafit
elválasztja.

Rákóczi. (Átadja.)

Szóval többet mondhat ön.

Longuevall.

S többet hozandok, mint
reménylené. Isten önnel! két
hó múlva látjuk egymást.

Rákóczi.

Isten önnel! (kezét nyújt, Long-
el.) Longuevall! Nem hallá ...
Már ismét gyanu! Vagy gyáva
volnék? — A megszokás ter-
mészetté vált. (Indul, de rögtön
visszatér.) Visszahivatom — (meg-
áll). De nem fog-e kinevetni
gyávaságomért? És bűn-e az,
mit tenni akarok? Ez nem
boszú — nem! — Ez bünte-
tés azokra, kiket a törvény
karja föl nem érhet. Emlékez-
zél őseidre! nem fenyegetnek
ők, hogy visszalépj. . . . Előre!
hisz anyád Zrinyi Ilona!

NYOLCZADIK JELENET.

Amália. Előbbi.

Amália.

Ő alszik. De eszmélete csak
egy lobbanás volt, lelke újra
elsötétült.

Rákóczi.

Amália, a koczka el van
vetve.

Amália.

Kitűzted a zászlót?

Rákóczi.

Frigyest találtam. De ne-
künk válnunk kell. Nincs erőm
küzdeni, míg bátorságban nem
tudlak.

Amália.

S hol volnék bátorságban,
mint kebleden? Bármilyen sors
érjen, én osztom azt mint hű
és igaz nőd.

KILENCZEDIK JELENET.

Solári. Fegyveresek, majd Boldizsár.
Orvos.

Rákóczi.

Csendesen! — Jönek. —
Hah, mi ez?

Amália.

Solári kivont karddal?

Boldizsár. (Kivül.)

Nem maradhatok itt, vigye-
tek a sirboltba!

Solári. (Előre lép.)

Önök foglyaim!

Boldizsár. (Az oldalajtón megjelen.)

El, el a sirboltba!

Amália.

Férjem!

Rákóczi.

Tekints oda! Az én jöven-
döm képe!

NEGYEDIK FELVONÁS.

Bécsben terem, asztalnál ülnek.

ELSŐ JELENET.

Kolonits. Oetting. Traun. Buccelini. Tiszt.
(mindjárt) Rákóczi.

Kolonits.

Jöjjön a rab.

Tiszt. (Bebocsátja Rákóczit.)

Kolonits.

Nézzék e büszke, kihívó te-
kintetet, s emlékezzenek a
szerény, alázatos ifjura, s vall-

ják meg, hihettem-e e képmu-
tatonak?

Rákóczi. (Könnyedén meghajolva.)
Üdvözlöm nagyméltóságto-
kat. Óhajtom tudni, mint bi-
rák ülnek-e itt?

Kolonits.

Majd megtudja, miért ho-
zatott ide.

Rákóczi.

Előre kell tudnom. Mert ha
ítélni akarnak fölöttem, ünne-
pélyesen ellentmondok. (Süve-
gét felteszi s székre ül.) Ha vétet-
tem, mint birodalmi fejedele-
mnek csak a regensburgi
országgyűlés lehet bírám; mint
magyar nemes pedig — Ko-
lonits urnak tudnia kellene —
csak magyar törvény és ma-
gyar bírák elé tartozhatom.

Buccelini. (Haraggal.)

Mint felségsértő a császár
és király ellen, e vegyes bi-
róság elé tartozik. Egyébiránt
a kérdés minket illet.

Rákóczi.

Ön nagyon indulatos, udvari
kanczellár ur, s ez által maga
is megösméri, hogy nem bi-
rónak való; mert az indulat
elvakítja az ésszt, s mint Ko-
lonits ur tanított rá, első foka
az örültségnek.

Kolonits.

Nem fogunk önnel vitázni.
Hallja a vádat. Összeesküvés
fedeztetett fel s a pártfők már
foglyaink. Önök elvégezték,

hogy midőn Ő felsége Luxenburgba menend, 10,000 harczossal megrohanják, s az egész udvart lekonczolják.

Rákóczi. (Félre.)

Gyanum alaptalan volt, — Longuevall nem áruló.

Kolonits.

Tagadja ön ezt?

Rákóczi.

Tizezer harczos? hihetőleg gombaként a földből bujt volna ki.

Kolonits.

A terv jól ki volt főzve. Ő felsége most háborut visel. Önök a nagylelkű magyarokat akarták játszani; ajánlkozni akartak, hogy önkéntesen saját erszényökből a francziák ellen 14 ezredet fognak kiállítani, s midőn ezek fölött Ő felsége szemlét tartott volna Laxenburg mellett —

Rákóczi.

A magyarok gyilkosok lettek volna!

Kolonits.

Igenis. Mit mondhat erre?

Rákóczi.

Hogy ezen tervet rosszul főzték ki önök.

Mind.

Mi?

Rákóczi.

Bocsánat — az urak között katonák is vannak, kikről fel nem teszem, hogy ily ostoba

haditervet készíthetének. Vagy annyira elaljasult már népünk, hogy 10,000 haramja van közte? Még nem oly régen vagyunk rabszolgák. Megbocsátom önnek, mert nem hazámfia s nem ismeri azon vallásos érzelmet, mely a magyart királyához köti. Tiszteli ő már csak nevét is, másképp türne-e annyi törvénytapodást, mely nevében követtetik el?

Traun.

Csak a dologra kérem!

Rákóczi.

Igaza van gróf ur! Hol vannak a tanuk?

Kolonits.

A tanuk? Nem lesz azokra szükség.

Rákóczi.

Azt hiszi ön? Igaz, mire valók is a tanuk? hiszen én már is rendkívüli kedvezésben részesültem, midőn valatni méltóztatnak, holott sokan kihallgatás nélkül is holtiglan rabok; például nagybátyám, Zrinyi Boldizsár.

Kolonits.

Lesz tanu is.

Rákóczi.

S oly nagy fáradságot vett magának eminenciád; de hiszen hol 10,000 orgyilkos esküszik össze — ott csak lesz vagy 500 tanu.

Kolonits.

Egy is elég.

Rákóczi.

S nem tudott ön többet találni? S ön mégis panaszkodik a világ romlottsága miatt? S meri ön még most is állítani, hogy köztünk 10,000 orgyilkos van, holott ön csak egyetlenegy gazembert volt képes felfedezni és megvenni hamis tanuul?

Kolonits.

Ez egy is képes lesz a vádat bebizonyítani. Jöjjön a tanu. (Tiszt el.)

Rákóczi.

És vádló ugyanazon személyben.

MÁSODIK JELENET.

Longuevall. Előbbiek.

Rákóczi. (Bámulva feláll székről.) Longuevall!?

Kolonits.

Látják, mint halaványodik — a szó ajkán fagyott.

Rákóczi. (Remegő hangon.)

Ön lép fel ellenem?

Longuevall. (Lesült szemekkel, remegve.)

Én.

Traun.

Csak ne reszketne úgy az a tanu. — Látják, mint halaványodik? a szó ajkán fagyott.

Rákóczi.

Ön? Hálátlan!

Kolonits.

Mondja ön szemébe a vádat, mert tagadja.

Longuevall.

Beadtam írásban.

Rákóczi.

Oh kigyó! kit hazámba vettem... Ha egy kutyával... Nyomorult kém!

Kolonits.

Reméljük, most csak nem tagadja.

Rákóczi. (Felegyenesedve, határozottan.)

Mit tud ön? kivel esküdtem én össze?

Longuevall.

Az iratban megneveztem.

Rákóczi.

A király élete ellen?

Longuevall.

Igen.

Rákóczi.

Hazugság ördöge, még nem ismertelek; most már hiszem, hogy tanotok igaz volt, ti bölcs oktatóim; mert im az ördög ily álarczot ölt magára, midőn kísérteni akar — midőn romlásunkra esküdött. Oh sejtelem, mi szent valál bennem! Midőn ez emberre néztem, őrangyalom intett, hogy ne higyejek neki.

Kolonits.

Tehát nem tagadja?

Rákóczi.

Mit nem tagadok? — mit bizonyít ez ember?

Kolonits.

Hogy junius elsején önnél

az összeesküvés megtörtént
— éjjel 12 órakor.

Rákóczi.

Gyalázatos hazugság! S kik
esküdtek össze?

Longuevall.

Ön, Bercsényi gróf, Szirmai,
Okolicsányi és a három Vay.

Rákóczi.

Hah, megfogtalak ördög!...
Uraim, én be fogom bizonyi-
tani, hogy ez koholmány, mert
be fogom bizonyítani, hogy
ezen urak együtt nálam so-
hasem is voltak, s hogy a
mondott éjjel másutt kelle-
lenniök. S én kívánom, hogy
az ember fogassék el.

Kolonits.

E levél meg ment a fárad-
ságtól. Ismeri? ön írta alá, az
ön pecsétje.

Rákóczi.

Olvassa ön, mert abból
megtanulhatja, mennyi sérel-
met, jog- és törvénytapolást,
mennyi égbekiáltó bünt kö-
vettek el. Abból sohasem fog
ön semmi fölségsértést, semmi
hazaárulást kicsikarni, bár a
csürés-csavarásban mesternek
ismerem.

Kolonits.

Tehát mindent tagad?

Rákóczi.

E levelen kívül nincs mint
vallanom.

Kolonits.

Vezettsék el. — Távozzék!

Rákóczi. (Longuevallhoz.)
Mit adnak önnek fejémért?

Longuevall.

Én csak az igazságot....

Rákóczi.

Hazudjék ön, mert az igaz-
ságért egy fabatkát sem ad-
nak. Hazudjék ön, mert az
igazság engem úgy sem sza-
badit meg. (El.)

Kolonits. (Feláll, Longuevallhoz.)

Ön gyáva! Báró lesz, ezre-
det kap, de több tanut ke-
ressen. Elmehet!

Longuevall. (El.)

Traun.

Előre mondtam: egy tanu
semmi tanu.

Kolonits.

De levele?

Traun.

Kár, hogy nem világosabb.
(El.)

Oetting.

Önök elhirtelenkedték a dol-
got. — Magamat ajánlom! (El.)

Buccellini.

De hát épen nem lehet sze-
rezni több tanut a cselédei
közt?

Kolonits.

Azok mit sem tudnak.

Buccellini.

De az arany?

Kolonits.

Igen lelkiismereteselek.

Buccellini.

Fölötte nagy kár! De ez

W

embernek meg kell halni, veszedelmes nekünk!

Kolonits.

A gyanu nagy, méltán fogatott el.

Buccellini.

S e gyanu soká, örökké rajta szárad. Ha több tanu nincs, a törvénykezést hagyjuk abba. Börtönörében bízhatunk?

Kolonits.

Megválasztottam emberünket.

Jörger.

De hát ha most már igazi lázadás üt ki?

Kolonits.

Jobban ismerem őket, mocszani sem mernek, vége már annak; fuimus Trojes!

Buccellini.

No hiszen csak mocczanjanak; egy nádpalczával kergeitem ki. Oh bár lázadnának! Legalább lenne okunk megfosztani, a mit ők alkotmányoknak neveznek. Ez ellene van a birodalmi egységnek. S miért legyen nekik alkotmányok, ha a többinek nincs? ... No bizony!

Kolonits.

De Ő felsége igen kegyes, vallásos.

Buccellini.

Ő felsége most eléggé el van foglalva a franczia ügygyel. Kolonits bennem bízhatik, én secundálok önnek.

Kolonits.

Tudja ön, jelszóm: Magyarhont rabbá, aztán koldussá, s végre katholikussá teszem. (Elmennek.)

VÁLTOZÁS.

Tömlöczszoba, közép s egy oldalajtóval. Középahtónál kívül dragonyos űr.

HARMADIK JELENET.

Börtönőr. Rákóczi. (mindjárt) Jakab.

Börtönőr. (Az oldalajtót benyitja.)

E két szoba rendeltetett önnek. Vasat nem kap, elég van az ahtón és ablakon. (A közép ahtón kiszól) Ide kell hozni a kapitány ur holmiját!

Jakab. (Böröndöt hoz be.)

Rákóczi.

Fogolytársam is lesz?

Börtönőr. ~~...~~

Csak laktársa, az örkapitány, hogy el ne unja magát. A szobák ellen, reményljük, nincs kifogása? nagyatyja, Zrinyi Péter is innen lépett a verpadra. (El.)

Rákóczi. (Egyedül.)

Az ő siralomháza! Megszentelt falak, köszöntelek! Itt hangoztak el végső léptei ... ennek ahtaján ment az öröklétbe; viszhangozzátok nekem végszavát! Nem reszketett azon halál félelme, mert tiszta lelkét a balsors le nem hangolhatá. Az eszme a lélek lobo-

gása, eszméd a szabadság szövétneke volt; te földre ejtéd, én felvettem azt. Ne félj, kislelkün nem kárhoztatlak, hogy a sirba világítál nekem. Ha felfordított szövétnekül ez leendő sirjainknál, jön még idő, midőn unokáink megáldják hamvainkat. Oh mert vesta láng az, melynek nem szabad kialudni velünk; a levegőbe folyik át, s ekkor villám gyanánt csap le, s népek mennydörgének utána; meglássuk akkor, ti zsarnokok, nem fogtok-e sáppadni és remegni? (Az oldalajtóhoz lép, közel hozzá megborzadva megáll.) Ez lesz sirom. Belépek, utánam bezárják, s csak akkor nyitják meg újra, midőn koporsómat viszik be. Oh nem borzaszt engem a verpad, de nagybátyám eltorzított kísértetes arczára megfagy ereimben a vér. Ha itt évek múlva a magány beárnyazza lelkemet! . . . Élni s nem tudni a lételt! Az ész bár nem hagyja el szövőszékét, bután merevül, tétlenül bámulja elejtett vetélőjét; vagy torzképeket szőz a szálakból. Megörülni! — Oh ész, te nyugtalan buvár, ne tapadj oly gondolatgyűrűhöz, mely az örülés setét tölcserébe sodorhat alá. Oh hiában! A beláthatlan ormokon székelő sasnak is szabadság kell; lekötve elhullatja tollait, s a mélységbe zuhan alá. Nagybátyám szintén ép elmét

vitt börtönébe, s mivé lön? — — Nem gondolkozom erről — már is hozzá kezd tapadni elmém. Édes szerelem, vezess te virágszőnyegedre! Amália! — Oh itt sincs vigasz. Csak azt nem tudom, melyik sebem fáj jobban. Én taszítottam nyomorba őt is. (Kivül lánczesörgés.) Fogoly társaim! — (Az ablakhoz megy, fel akarja nyitni, szeme az üvegre mered.) Mit látok? ez üveg karika . . . nagyatyám rámeteszette nevét, és éppen halála napján; hihetőleg azon gyémánttal, melyet hóhérjának ajándékozott. Tehát két siriratod van. Egyik, melyet gyilkosaid a te és Frangepán emlékére a főtemplom falába vakoltak, e gúnyos mondattal: „vak vezette a világtalant,“ a másik az, melyet magadnak alkottál! Vagy tudtad-e, hogy unokád is ide jövend, s könnyű szemekkel olvassa egykor? — Légy áldott érte, követlek (gyűrűjét veszi s ir): „És unokája Rákóczi Ferencz, a szabadságért.“ Törékeny sir-emlék; — de az időnek mindegy! ezt eltöröndi a légvonal, s a márvány szintén elporlik. Nekünk, kik nagy tervek küszöbén szegtük nyakunkat, ily emlék való. Jobb ily átlátszó tiszta emlék, mint az, melyen rablott arany fénylik. A pyramisok nem tették hallhatatlannokká Egyptom királyait; de ezredévek után is hirdetik

minden jók utálatára, hogy tapaszul rabszolgák vérvéréjtékehullott a kövekre. Neveink nem lesznek a történelem fekete lapjain. — Isten velünk! Én siromba bátran lépek. (El oldalt.)

NEGYEDIK JELENET.

Lehmann. (középen jó) Szolga (gyertyával.)

Lehmann.

Elmehetsz! (Szolga el.) Áldom a gondviselést! (Az oldalajtót benyitja) Barátom!

Rákóczi. (Karjaiba fut.)

Lehmann! álom ez?

Lehmann.

Én vagyok, csak csöndesen! mindent meg fogsz érteni.

Rákóczi.

Hogyan jössz te ide?

Lehmann.

Fogságod előléptetett. A mint elfogtak, engem rögtön parancsnokká neveztek ki, hogy gyermekkori ellened őrizzen; s veled kell laknom, hogy kémedül legyek, s a mit még nem tudnak, kicsáljam belőled. Egy neme ez a torturának.

Rákóczi.

Ők mindent tudnak. Nem zugolódtam a sors ellen, im te vagy jutalma.

Lehmann.

A gondviselés szent mun-

kája ez; elküldött engem, hogy megszabadítsalak.

Rákóczi.

Megszabadítani engem, hogy értem rabul maradj? de nem ennek dija vérpad lenne.

Lehmann.

Ha kell, rálépek.

Rákóczi.

S te azt hiszed, így áron megvenném az életet?

Lehmann.

S te nem áldoznád értem a tiédet? Emlékezzél eskünkre.

Rákóczi.

Neked nőd van.

Lehmann.

S neked nincs-e nőd?

Rákóczi.

Ne szóljunk erről; el nem fogadhatom. Az eskü kényszerítés. Az ifju nem látja a jövőt, s leköti, mihez joga sincs. — Nődek szentebb joga van hozzád. Én feloldalak. Ne szóljunk erről.

Lehmann.

S az eskü semmi? oh barátom, jobbnak hittelek.

Rákóczi.

De ez öngyilkosság volna!

Lehmann.

Kötelességnek hittem. Itt nem fordul elő életváltság, itt csak merész játékról van szó. Ennyit, úgy hiszem, csak megtennél barátodért az eskü nélkül is.

Rákóczi.

Még kérdezheted?

Lehmann.

Én nem cselekszem többet. A tervet jól megfontolám, s már minden előkészületet megtevék. Börtönöd ablakán egy pár vasrudat elfürészelünk, félrefeszítjük, és hosszú kötelelet bocsátunk ki.

Rákóczi.

De kívül az örök?

Lehmann.

Megláthatnának, s golyókkal üdvözlőlnének. Jobban szeretlek, mintsem e vészes utra bocsássalak. Ez csupán a szökés lehetőséget tanusítsa, Te biztosabb uton fogsz menekülni. Öcsém szolgál nélkül jövend a várba engem látogatni; te azalatt itt átöltözzöl; s midőn az előbbi ör felváltatott, mint szolgája hagyod el e szobát és várat. Kívül gyors paripák lesznek elrejtve. De a lengyel határokig meg ne álljatok; ott, mint tudom, számos rokonod és barátod van.

Rákóczi.

És te?

Lehmann.

Mihelyt gyanu nélkül lehet, követelek. De ez ellen egy szót se, ennek meg kell lenni.

Rákóczi.

A gondviselést csufolnám, ha ellenállnék. Halld te is

eskümet. Az élet többé nem sajátom; a honé. A szabadság istene küldte téged a gyermeknek barátul, s most az ifjunak őrangyalul. Az ő szentelt bajnoka leszek, s lerovom nagy tartozásomat. Ha valaha hallod, hogy önző lettem, s hazám ügyét hatalom, kincs, fény, vagy bármi áron elárulom: jöjj bátran s döfd át szívemet, képzeld magadat az ég boszúangyalának.

Lehmann.

Közel leendek hozzád, mert veled harczolandok. De most dologra! (bőröndéből ráspolyt vesz). Vedd s munkálj, én ajtodat őrzöm.

Rákóczi.

Már csak meg kell tanulnom, mint kell a börtönt feltörni. (El.)

Lehmann.

Nemeslelkű barát; nem fogadta el éltemet; pedig tudom, ő kész lenne magát feláldozni értem. (Kopogás.) Ki az (az ajtót megnyitja.) Te vagy?

ÖTÖDIK JELENET

Jakab (jő). Előbbi.

Jakab.

Kapitány ur!

Lehmann.

No Jakab mester, mi baj?

Jakab.

Hm! De nem haragszik meg?

Lehmann.

Megvertél valakit? vagy mit vétettél?

Jakab.

Most egyszer, nem én... Kapitány ur, csak egy hete házasodott....

Lehmann.

Nőm van itt?

Jakab.

Nem... hanem... Eh, mit kerülgetem, mint a macska a forró kását, hiszen a kapitány ur is katona, ha ezerszer házas is. Oda lenn az őrháznál van ám valaki. Régi katona vagyok s bejártam nagy részét Európának, de oly szép katonánét soha sem láttam. Istenemre, beillenék markotányosnőnek, ha mindjárt az egész ezred császárokból állna is. No de talpra is ugrott az egész őrség, már szinte hajba kaptak miatta; de az is katonás leány ám — kereken kimondta, hogy ő csak a kapitánynyal akar szóba állni.

Lehmann.

Kergessétek el.

Jakab.

Igen, de azt mondta, hogy csak azt mondjuk kapitány urnak, hogy ő Amália Hesenből.

Lehmann.

Amália?

Jakab.

Nos? Emlékszik már

rá? — Gondolkozzék csak kissé, kapitány ur, hiszen nem mondjuk meg az asszonyának. Eh kapitány ur, katona dolog! no, felvezessem?

Lehmann.

Már csak vezesd fel. Erővel nyakamba köti magát; tul kell rajta adnom.

Jakab. (Félre.)

Értjük. (El.)

Lehmann.

Ha nem csalódom, ez ő! De hogy jöhet ide? (Beszól.) Barátom!

Rákóczi. (Jő.)

Mindjárt kész leszek.

Lehmann.

Készülj a legnagyobb öröme, a hercegnő itt van.

Rákóczi.

Az lehetetlen, hiszen klástromba zárták.

Lehmann.

Ki tudja, tán épen oly biztos őre van, mint neked. De vigyázz, örömed ne törjön ki hangosan, nehogy a külső őr meghallja. Jőnek. Vonulj vissza, s ne jőjj, míg nem hívlak.

HATODIK JELENET.

Amália. Jakab (az ajtót megnyitja, kívül az őrlátható.)

Amália. (polgárilag, bekötött fejjel lesütött szemmel)

Kapitány ur!

Lehmann.

Az ördög tudna neked el-
lenállni, kis hamis! Eszem a
szentedet! (öleli.) No, pimasz,
mit tárod a szádat? — lódulj,
huzd be az ajtót.

Jaka b.

Értjük (el).

Lehmann. (Kiszól az őrhöz.)

Hallja kend, senkit se hagy-
jon az ajtóhoz közelíteni.

I-s ő ő r.

Értem, kapitány uram.

Lehmann. (Az ajtót behuzza.)

Hogy menekült, fenséges
asszony?

Amália.

Ismer ön?

Lehmann.

Lehet-e más, mint a leghi-
vebb nő? S fenséged, honnan
ismer engem?

Amália.

Férjem barátját ne ismer-
ném? Bátorkodtam volna-e
máskép ide jönni! Kapitány
ur, minden percz drága. Ara-
nyat hoztam.

Lehmann.

S férje barátjának hitt?

Amália.

Nem önnek — őreit megfi-
zetni.

Lehmann.

Nincs arra szükség; — ő
még ma szabad lesz.

Amália.

Ön ámit engem.

Lehmann.

Csendesen! Fönség, van-e
elégg ereje a viszontlátás örö-
meit elfojtani?

Amália.

Láthatom őt?

Lehmann.

Ő itt van.

Amália.

Itt? oh isten!

HETEDIK JELENET.

Voltak. Rákóczi.

Rákóczi.

Tovább nem állhatok el-
lent! Amália!

Lehmann.

Az istenért — csöndesen!

Amália.

Férjem!

Lehmann.

Kihallik, halkan!

Amália.

Hiszen már nem szólok —
nem fogok örvideni.... nem
gondolok arra, hogy karjaid-
ban vagyok, hanem, hogy nem
sokára nem leszek karjaidban.

Rákóczi.

Hiszen szabad vagy....
nem fogsz-e követni? De oh
ne hallgass rám, ne kövess
— az én sorsom bujdosás.

Amália.

S az enyém fogság....

Rákóczi.

Fogság, hiszen szabad vagy?

Amália.

Az arany megnyitá börtönöm ajtaját, de nem zárult be utánam; mert meg kelle esküdnöm a feszültre, hogy e viszontlátás után rögtön viszatérek. Oh az én börtönöröm nem oly igazszívű barát, mint a tied: ő csak fősvény, de nem szánakozó. Hová menekülsz?

Rákóczi.

Lengyelhonba. De ha isten segít, eljövök megszabadítani téged.

Amália.

Csak a hazát szabadítsd, rám ne gondoldj. Én nem vihatok érte, de zugolódás nélkül tünni fogok és imádkozom. Egyet ígérj meg, hogy nyugodt lehessenek. Ellenink mindenre képesek. De bármit hallasz, hogy szenvedek, hogy kinoznak, hogy engedélyvel megválthatnál: ne higgy nekik, mert békén tünök minden szenvedést, s hazánk ügyét miattam el ne árulj. S habár saját kezem iratát mutatják, annak se higgy: gondold, hogy gyöngé voltam, s a kinpad csikarta ki; mert szabad akaratom: hazánk szabadságaért inkább meghalni, mint azt elárulni. Csak ezt ígérd meg, s én erős leszek!

Rákóczi.

Ily nagylelkű nőt adott az

ég, — s ettől fosztanak meg az emberek.

Amália.

Önézetemben koldussá leszek, s elvesz minden becsem, ha értem legkisebbet áldozol.

Lehmann. (Ezalatt köntöst, sisakot vitt a mellékszobába.)

Kopognak, válniok kell.

Rákóczi.

Isten veled!

Lehmann. (Az ajtónál.)
Ki az?

NYOLCZADIK JELENET.

Jakab. Előbbiek.

Jakab. (Künn.)

Kapitány ur, öcsce, a hadnagy ur van itt; azt mondja sürgönyt hoz.

Lehmann.

Mindjárt. Távozzál, barátom. Sietve át kell öltöznöd — az óra közelg.

Rákóczi.

Isten veled! (el oldalt).

Lehmann.

Föséges asszony, rögtön hagyja el a várat. (Az ajtót megnyitja.)

Amália. (Rákóczi után.)

Isten veled!

Lehmann.

Jó éjszakát!

Amália. ((Gyűrűt ad.)

Fogd e gyűrűt, emlékezzél
rám. (elsiet).

Lehmann.

Jakab, kísérd le a várka-
puig. Ne merje senki bántani.

Jakab.

Értem (el).

KILENCZEDIK JELENET.

Oliver. Előbbi, később Rákóczi.

Lehmann.

Ejnye öcsém, jobbkor is jö-
hettél volna.

Oliver.

Csak ne haragudjál, mind-
járt visszamegyek. Sürgöny-
nyel jövök, s reggelig még a
magyar határon kell lennem.

Lehmann.

No, hol az a sürgöny? (az
ajtót beteszi.) Nos, öcsém?

Oliver.

Minden kész, három helyütt
előre megvettem a paripákat.

Lehmann.

S az utlevél?

Oliver.

Nálam van.

Lehmann.

Lengyelhonba?

Oliver.

Igen. Rögtön nyolcz óra
lesz, az öröket felváltják.
Szolga nélkül jöttem be a
várkapun, az új ór nem fog
megütközni, hogy szolgával
távozom, mert máskor soha
sem jöttem egyedül. De te
mit fogsz tenni?

Lehmann.

Egy óranegyed mulva kö-
vetlek, mintha sürgöny kö-
vetkeztében Bécsbe sietnék.
(Az óra 8-at üt.)

Oliver.

Nyolcz óra.

Lehmann.

Az öröket felváltják.

Oliver.

S a fejedelem?

Lehmann.

Már öltözik. Öcsém, tudod
mi drága kincset biztam rád,
ha kell, halj meg érte.

Oliver.

Csak a várkapun legyen ki-
vül, el nem fognak, ha csak
agarakon nem kergetnek. De
csitt! (az ajtóhoz megy, hallgatódzik).
Most váltják az őrt.

Lehmann. (A másik ajtónál.)

Készen vagy?

Rákóczi.

Azohnal.

Lehmann.

Lebocsátom a kötelet (el
oldalt).

Oliver.

Már alatt vannak. Ah, az
előbbi ór felmegy a lépcsőn
(az ajtóhoz). Hamar, csak ha-
mar! — minden percz drága.
Most szabad az út (Rákóczi dra-
gonyos ruhában szakállal).

Lehmann. (Egy kardot ad.)

Tehát bucsu nélkül. Sarka-
tokban leszek.

Oliver.

Mint dobog a szívem.

Lehmann.

Bátorság!

Rákóczi.

Isten veled!

Lehmann.

El, el, sietve! (ajtót nyit — más
őr áll ott). Jó éjt, öcsém! Rákóczi-
nak egy köteget ád). S kend el ne
ejtse szokása szerint.

Oliver.

Csak szidd meg bátya, mert
ily ügyetlen szolgám soha sem
volt. No, jó éjt! (őr tiszteleg, Oli-
vér el Rákóczival).

Lehmann.

Jó éjt! (az ajtót beteszi). Eddig
sikerült. Oh éj, fedezd be őket
szárnyaiddal! Már alant van-
nak. Az örök mindenütt tisz-
telegnek (az ablakhoz siet). Ott
mennek. Még csak néhány lé-
pésöket vezesd, szabadító is-
tenem! Hah, az őr megállítja.
Isten! — öcsém felel. — Az
őr... (a legnagyobb örömmel) Me-
het! A porban imádlak, égi
gondviselés! Leróvtam leg-
szentebb tartozásomat. De mily
önző, hiu vagyok, oly nagy
becset tulajdonítok e tettnek
... szinte pirulok érte... Mit
koczkáztattam? Semmit —
épen semmit (kopognak). Hah,
mi ez? Bizony remegésbe hoz.
— Ki az? (ajtót nyit).

TIZEDIK JELENET.

Örmester. Előbbi, kívül őr.

Örmester.

Csöndesen! kapitány ur, a
fogoly meg akar szökni.

Lehmann.

Ah, dehogy! hiszen alszik.

Örmester.

Nem alszik, uram. Unal-
mamba a bástyára menék, s
alig valék ott s im megzörren
mellettem a fű... mit látok?
hát a fogoly ablakából hosszú
kötél sétál le. Várj, gondolám,
hiszen épen jókor jössz; és
vártam, mikor fog lebocsát-
kozni a fogoly, hogy nyakon
csiphessem.

Lehmann.

Ah, ez képtelenség.

Örmester.

De úgy van. Mikor aztán
meguntam várni, a legköze-
lebbi ört szólítám, s az ablak
alá állítám... arra el nem
szökhetik.

Lehmann.

Majd megvizsgálom. Menjen
aludni.

Örmester.

De uram, ezt a kis érdemet
nem vitázza el tőlem senki!
(a gyertyát veszi).

Lehmann.

Ön ellenszegül?

Örmester.

Megbocsásson — nekem is

meghagyták, hogy én meg önmagam vigyázzak (benéz).

Lehmann.

Hideg vér!

Örmester.

Árulás! a szoba üres... erre kellett megszöknie.

Lehmann.

Mit merészel?

Örmester. (A közép ajtót feltépi.)

Ki ment itt el?

2-dik ór.

A kapitány ur öcsce és szolgálja.

Örmester.

Ha! most értem. A kapunál valék, midőn a hadnagy jött, s még csodálkoztam, hogy szolgál nélkül. Ön az áruló, ön szöktette el a foglyot (az ablakon lekiált). Fel, fel! árulás! Lóra! utánna! fogoly szököt el!

Lehmann. (Kardot ránt.)

Élve nem fogtok el.

Örmester. (Szintén kardot ránt.)

Hah, áruló! (vívnak — örök leiszurják.)

Lehmann. (Elesik.)

Érte halok!

ÖTÖDIK FELVONÁS.

Falu széle, a színen keresztül alacsony domb, azontúl távolságban a tokai vár és hegyek.

ELSŐ JELENET.

Bálint (egy ház előtt ül.)

Szegény Boldizsár ur! mindegy, hogy sírhatnám, ha rá gondolok!

... Szegény, a börtönben tán tovább élt volna. Itt csakhamar lázba esett, s az én karjaimban halt meg. Oh mert rokona az egyik tömlőczen, a másik számüzetésben volt. S még arannyal akarták megvenni az én lelkiismeretemet is, hogy uramra valljak. Mi jól esik most minden reggel elmondhatnom, nem árultam el uramat.

MÁSODIK JELENET.

Kristóf (kuruczosan öltözve.) Előbbi.

Kristóf.

Adjon isten!

Bálint.

Ni, ni, te vagy az, Kristóf?

Kristóf.

Más vagyok, egészen más.

Bálint.

Nos, hány hét a világ Kristóf?

Kristóf.

Kurucz világ van, bátya, még pedig ugyancsak kuruczám! Én is egy darab vagyok belőle. De e faluban tán az alvó szűzek laknak, hogy semmit sem hallanak kigyelmetek.

Bálint.

Hallunk biz mi, de már annyit hallottunk, hogy semmit sem hiszünk.

Kristóf. (A dombra vezeti.)

No, ha a fülnek nem hisznek, hát higgyenek most szemeknek. Mit lát ott, bátya?

Bálint.

Hol?

Kristóf.

A vár alatt.

Bálint.

Ni, ni! hát ki serege az a roppant sereg?

Kristóf.

A biz a Rákóczié, Bercsényié, meg édes mindnyájunké.

Bálint.

Tüzes tatár! hát mit akarnak most?

Kristóf.

Hát csak az ágyukat tisztogatják, s minthogy hetedhét országon bevették a várakat, hát Tokajt is lefűlelik.

Bálint.

Hej anyok, anyok! — a kardomat!

HARMADIK JELENET

Voltak. Notárius.

Notárius.

Mi baj, Bálint gazda?

Bálint.

Hát nem tudja, notárius uram?

Notárius.

Hogy ne tudnám, a zsemben van.

Bálint.

Micsoda?

Notárius.

Mindjárt megmondom. Itt van az egyik. Legfelsőbb pa-

rancs: „A ki Rákóczit elfogja, 10,000 forintot kap,” ez egy kissé elkésett.

Kristóf.

Magam is azt hiszem.

Notárius.

De hiszen előbb-utóbb horgyra kerül.

Kristóf.

Kicsoda?

Notárius.

Ki más, mint az istentelen pártütő.

Kristóf.

Rákóczi?

Notárius.

De hiszen jöjjön csak falunkon keresztül, úgy vasba veretem. . . .

Kristóf.

Tudja mit? elvezetem én hozzá — csak el kell hozni azt a vasat.

Notárius.

Hm! mintha ki nem kergettek volna? — De itt van a másik: „fej- és jószágvesztésre ítélték.” Ugy kell neki.

Kristóf.

De édes notárius ur, ne labanczkodjék ám itt!

Notárius.

Micsoda?

Bálint.

Ne bizony.

Kristóf.

Mert levágjuk a fülét.

Notárius. (Állásba teszi magát.)

Mit hallok? hiszen ez rebellió!

Kristóf. (Írást ad.)

Olvassa ezt.

Notárius. (Olvassa.)

„Recrudescunt diuturna inclitae gentis hungarae vulnere.“

Bálint.

Hát mit tesz az?

Kristóf.

Hát ide a földesurhoz hoztam, hogy szállást rendeltessen, szénát, zabot, s mindent a világon. Azért — egy, kettő, notárius uram! mert ha 10 percz múlva kurucz zászló nem lóg a falu házán, bizony, bizony félek, maga fog lógni. (Induló.)

Notárius.

Mit jelent mind ez?

Kristóf.

Hát még ezt sem érti, hogy mit jelent? (Ágyuszó). No, de ezt már csak érti?

Notárius. (Reszketve.)

Ágyuszó!

Kristóf.

Dehogy az, dehogy az. . . Rákóczi beszél; maga pedig amott jó.

Notárius.

Kristóf, az ég szerelmére, ne mondja meg! Lássá, bizony isten, nem hittem, hogy vissza merjen valaha jönni Magyarországra.

NEGYEDIK JELENET.

Rákóczi. Beresényi. Vezérek, (a dombon keresztül jönnek — egy csapat kurucz a dombon fenn marad zászlóikon. „Istenért, hazaért és szabadságért.“ — Lengyel követ. Magyar ur. Oliver.

Kristóf. (Megfogja.)

No, itt van, csipje meg, 10,000 forint a jutalom.

Notárius. (Kirántja magát.)

Futok a zászlóért (el).

Rákóczi.

E dombra üssétek fel sátorunkat. (Magyar urhoz). S ön menjen vissza, s mondja meg a nádornak; békéről addig szó sem lehet, míg minden sérelmünk orvosolva nincs.

Ur.

Mindezt igéri a király nevében. Kolonits már elveszté az udvar kegyét, hatalma elvétegett. O volt minden bajnak oka.

Rákóczi.

A hydrának csak egyik feje volt ő. Uram, az ígéretek kora lejárt, — mi tetteket várunk.

Bercsényi.

S a mi legfőbb, a békekötést a többi hatalmak is biztosítsák, mert nem hiszünk már a sógoroknak.

Ur.

A választ híven megviszem.

Rákóczi.

Isten velünk! (Ur el. Rákóczi a Bálint háza előtt leül, mellé Beresényi).

Bálint. (Magában.)

Az én lóczámra ül! oh mily szerencse!

Rákóczi. (A Lengyel urat helylyel kínálja.)

Tessék, most meghallgathatom önt.

Lengyel.

Mint szerencsém volt mondani, engem a cardinál küld, Lengyelhon primása.

Rákóczi.

A cardinál kegyeivel halmozott el mint bujdosót, neki fiui szeretettel tartozom.

Lengyel.

Ő most is atyai szeretettel gondol önre, mint követségem tanusítja. A lengyel nemzet áldva emlékszik Báthori Istvánra; s e nagy királya magyár volt.

Rákóczi.

Bár soha se hagyta volna el Erdélyt, nem jutottunk volna tán ennyire. Midőn Lengyelhont gazdagitá, hazáját tette koldussá.

Lengyel.

Fenséged úgy szól mint magyar, s én mint lengyel óhajtom, hogy történetünk mostani lapjára ugyanaz irassék.

Rákóczi.

Nem értem önt!!

Lengyel.

A cardinál önben uj Báthori Istvánra ismert.

Rákóczi.

S ha mégis csalatkoznék a cardinál?

Lengyel.

Ajánlatot tesz önnek: mostani királyunkat elüzik. A trón megüresül. Ez annyi mint bizonyos. Ha fenséged akarja, rendeink által királylyá választatik.

Bercsényi.

Mit hallok? Korona kínálkozik? — Nos? üdvözljem-e fenségedet?

Rákóczi. (Feláll.)

Nagyságos ur, nem kétkezem, a cardinál szavának állana; hatalmát ismerem, valamint a mostani király gyöngegségét. A lengyel trón oly kincs, melyért királyok versenyeznek. Nagyatyám harczolt e trónért, s nem gondolt azzal, hogy miatta elveszti Erdélyt, mely atyjáról maradt rá; mert oly nemzetet boldogítani érdem, mely királyát nagygyá teheti. De én magyar vagyok, s hazám boldogtalan! Nem dicsvágy sugá nekem, hogy a hatalmat megragadjam. Ki csak azért tördel koronát, mert más fejen van, s hogy fejéhez újra öntesse: irigy tolvaj az, s mindazoknak gyilkosa, kik az ily harciban elhullanak. Korona e főt ne ékitse soha. Én a magyar szabadságért rántottam kardot; vissza kell azt

küzdenem, vagy vitézül hal-
nom. A belharcz rémitő ar-
czát látja ön itt; s fáj, ha el-
nézek a vérmezőn, az égő fal-
vakon s az elpusztult határo-
kon, és velők sirok, ha hal-
lom az árvák és özvegyek
siralmaít. De az önvádtól meg-
ment a jogérzet. Azok fejére
szálland átok, kik e kétség-
beesett hazát fegyvert fogni
kényszeríték, ha csak gyáván
pusztulni nem akart a föld
színéről, honnan ellenei ki
akarják irtani. Vigye meg ezt
uram; a cardinál meg fogja
érteni. (Lengyel el.)

Bercsényi.

Barátom, te nagy ember

vagy, egy fővel magasabb
mint mi. Most már hálátlan
eb, ki benned valaha kétke-
dik. (Öleli.)

Rákóczi. (Olivernek nyújtja jobbját.)

Mit mondana dicsőült bá-
tyád szelleme, ha mást tennék?

ÖTÖDIK JELENET.

Vay. Előbbiek

Vay.

Tokaj kitüzte a fehér zászlót.

Rákóczi.

Ugy hát kergessük a sze-
rencsét, míg el nem fut sze-
münk elől. Induljunk tovább!
(Induló.)

(Vége.)

Nagyon szép. Szép. Nagyon szép. J. v. o. 1932. II.

